

Leylek masalları artık tarih oldu!

Hayatın gerçeklerini çocuklardan saklamak yerine, onları sağlıklı ve eğlenceli bir üslupla 'yasaklı' konulardan haberdar etmek mümkün.

Zaman değişiyor, çocukların ulaşabileceği sınırlar genişliyor. Anne babalar ve öğretmenlerin tüm engelleme çabalarına rağmen, çocuklar artık 'yasak' konular hakkında bilgi sahibi olabiliyor. Leylek masallarının anlatıldığı günler geride kaldı. Artık hemen her konuda bilgi edinmek mümkün. Ölüm, boşanma, şiddet, cinsellik, do-

ğum... Bilgiler, çocukların parmaklarının ucunda. Ama paniğe kapılıp çocukları bu 'öcü'lerden uzak tutmaya çalışmak ne kadar doğru? Bu konuların çocuklara ağır geleceğini, ahlaklarının bozulacağını ya da anlatılanlardan hiçbir şey anlamayacaklarını varsayıyoruz. Ama yazmaktan ya da yayımlamaktan sakındığımız olayları

Bu ay İyi Kitap'ta...

Yaz nedense bir rehavet mevsimidir okuyucular için. Bu yıl bu rehavete kriz nedeniyle yayıncılar da katıldılar ister istemez. Bizse İyi Kitap olarak boş durmadık ve yaz aylarını "Türkiye'de çocuk ve gençlik yazınında -gerek telif gerek çeviri- çocuklara ne kadar gerçekçi yaklaşıyoruz? Gerçekleri çocuklarla paylaşıyor muyuz, yoksa gerçeklerden köşe bucak kaçıyor muyuz? Gerçekçi adı altında verilen ürünler bu sıfatı ne derece karşılıyor?" gibi sorular sorduk. İyi Kitap'ta kalem oynatan yazarlarımız da, farklı kitapların sayfaları arasında bu soruların ve nicelerinin yanıtlarını aradılar.

her fırsatta, özellikle de görsel medya alanında çocukların önüne seriyoruz. Artık kalıplaşmış düşünceleri bir kenara bırakıp çocukların yalnızca masum ve saf değil, akıllı ve duyarlı da olabilecekleri ihtimalini hesaba katma zamanı geldi. Suya sabuna dokunmayan, olsa olsa ders vermeyi ya da güldürmeyi amaçlayan kitaplar, çocukları doyurmuyor. Çocuklar merak ediyor, sorular soruyor, cevap almak istiyor. Yanlış kaynaklardan yanlış bilgiler edinmelerinden önce, ailelerinin yardımıyla, doğru yazarların kitaplarını okuyarak sorularına cevap bulmaya çalışmaları daha hayırlı olacaktır.

Çocuklar söz konusu olduğunda, her zaman olduğu gibi eğitimcilere, yayıncılara, yazarlara ve ailelere büyük sorumluluk düşüyor. Çocuk edebiyatındaki değişimler, toplumdaki değişimlere ışık tutuyor. Türkiye'nin aksine tabuları kısmen aşmış görünen Avrupa ülkelerinde, uzun yıllardır yasak temalar etrafında dönen çocuk kitapları yayımlanıyor.

Uyuşturucu, fahişelik, eşcinsellik gibi konular edebiyatın dışında bırakılmıyor; aksine, pedagoğlara ve eğitimcilerle danışılarak hafif ve sade bir dille hikâyelerin akışına dahil ediliyor. Böylece çocuk, hem hayatın farklı yönlerinden haberdar oluyor, hem de hoşgörülü ve temkinli olmayı öğreniyor. Çocuklara düzeyli, eğitici ve eğlendirici bir üslupla hayatın gerçeklerini anlatan bu 'Batılı' kitaplar, değişime ayak uydurmaya çalışan Türk yayıncılar tarafından dilimize kazandırılmaya başlandı. Belirli yaş gruplarına hitaben yazılan metinlerin bazıları, şimdiden 'gerçekçilik' akımının klasikleri arasına girmiş bulunuyor. Ama çeviri eserleri bir kenara bırakacak olursak; *Türk Edebiyatı bu kaçınılmaz değişimden nasıl etkileniyor? Çocukların geleceği düşünüldüğünde, Türk yazar ve yayıncılarına ne gibi sorumluluklar düşüyor? Yazarlarımız, 'ayıp, yasak ve sakıncalı' konuları çocukların anlayacağı bir dille, sadece ve sadece çocuklar için, çocuk kitaplarında işleyerek tabuları yıkmayı başarabilecekler mi?*

Yayıncılara ve uzmanlara konuyla ilgili görüşlerini sorduk:

Defne Tokay (Redhouse Yayınları Şirket Müdürü):

Bana sorarsanız bu durum, Türkiye ve Avrupa/Batı arasındaki genel kültür farklarının sonsuz yansımalarından bir tanesi. Çocuk kitaplarına yaklaşımdaki farkları birçok boyutta inceleyebilirsiniz. Örneğin, konuların seçimi, gerçekçilik payı, illüstrasyona verilen önem ve buna bağlı olarak resimli çocuk kitaplarının rolünün ne olması gerektiği, çocuk yetiştirmekten ne anladığımız vs... Sadece illüstrasyonla ilgili olarak bahsettiğim boyutu biraz derinlemesine ele aldığımızda, konu sizi Türkiye'deki sanat, estetik ve tasarım anlayışı ile Batı'daki anlayışın farkını irdelemeye götürüyor. Veya çocuk yetiştirme boyutunda baktığınızda ilk göze çarpan örneklerden biri; bizde birçok gencin anne-babadan ayrı yaşama adım atışı evlilikle olurken, Batı'da yaygın olan düzende çocuğun 18-20 yaşlarından itibaren kendi başının çaresine bakıyor olması. Lise mezuniyetinin ardından bir yandan özel meslek okulu ya da üniversiteye devam eder, bir yandan da hayatını idame ettirmek için ihtiyacı olan paranın tümünü ya da büyük kısmını kendi kazanır, aileden ayrı olarak arkadaşlarıyla veya tek

başına yaşar, dolayısıyla ev çevirmeyi öğrenmek durumunda kalır. Bu düzen ile karşılaştığınızda Türkiye'deki yaygın düzen çok kapalı, çok korunaklı, korumacı bir düzendir. Neden veya neye karşı koruduğunu ayrıca tartışmak lazım... Dolayısıyla altı yaşındaki bir çocuk ile ölüm konusu düşünüldüğünde iki kültürün çok farklı çözümler yaratacağı aşikâr.

İlke Aykanat Çam (Tudem Yayınları Genel Yayın Yönetmeni):

Yayınevi olarak bu tür kitaplara özellikle önem veriyoruz. İlk aklıma gelenlerden örnek verecek olursam, dört ciltlik bir çizgi roman olan *Yalınayak Gen*, Hiroşim'a atom bombası atılması sonrasındaki Japonya'yı tüm çıplaklığıyla inanılmaz gerçekçi bir şekilde anlatıyor. Bir modern klasik haline gelen *Çizgili Pijamalı Çocuk'ta* hiçbir savaşın bir kazananı olmadığını dokuz yaşındaki bir çocukla beraber keşfediyoruz. Anoreksik bir kızın hayatını konu eden *Maymunu Ehlileştirmek*, günümüzde özellikle gençleri tehdit eden bir hastalığı son derece çarpıcı bir şekilde anlatıyor. *Sonsuz Kadar Yaşamamanın Yolları'nda* on bir yaşında lösemi hastası ve ölmek üzere olduğunu bilen Sam'in son aylarına tanıklık ediyoruz. Yine benzer bir konuda başka bir kitabımız; *Ben Ölmeden Önce*. Bu kitapta kanser hastası on altı yaşında bir genç kızın ölmeden önce yapmak istediği şeyleri öğreniyor ve bu sürece tanıklık ediyoruz. Bir arkadaşın ölümünü anlatan *Milly, Molly ve Emre'nin Tohumları* adlı kitaplarımız ise altı - yedi yaşındaki okurlara ölmü anlatıyor.

Türk Çocuk Edebiyatı aslında çoğunlukla gerçekçi edebiyattır. Konularını gerçek hayattan alır, ancak, sizin bahsettiğiniz anlamda 'gerçekçi' olduğu da söylenemez. Cinsellik tabudur, aşk genelde sadece genç kızlar için yazılan bir konudur, şiddete kesinlikle yer verilmez, ölüm ise neredeyse kabul edilemez. Ama daha önemlisi, karşılaştığımız karakterler gerçek değildir. Ana karakterler ideal çocuklar ve ideal anne babalardır. Karşılarında ise her şeyiyle kötü, kitabın ilk satırlarından itibaren, "Bak bu kötü çocuk, sakın

İYİ KİTAP Aylık Yaygın Süreli Yayın / 50.000 adet basılmıştır. Ücretsizdir. ISSN: 1308 - 8866

İmtiyaz Sahibi: Tudem Eğitim Hizmetleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. adına İsa Aykanat / **Yayın Yönetmeni:** İlke Aykanat Çam

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Aslı Tohumcu / **Yazı İşleri:** Gökçe Mine Olgun, Perçem U. Yıldızbaşı / **Grafik Tasarım ve Uygulama:** Cemile Öz

Baskı: Ertem 0(312) 284 18 14 / **İrtibat Adresi:** Bahariye Cad. No: 47 Kat: 4 Daire: 6 Kadıköy - İstanbul

Tel: 0(216) 418 16 17- 12 **Faks:** 0(216) 418 16 01 / **www.iyikitap.net** - **e-posta:** iyikitap@tudem.com / **Reklam:** Arden Köprüluyan arden@tudem.com

bunun gibi olma,” mesajı veren yapay karakterler vardır. İyi çocuk, bir hata yapsa bile sonunda hatasını anlar ve bir daha tekrarlamaz. Kitabın sonunda da mükemmel bir çocuk olur. Tabii bu bir genelleme. Ancak şu kesindir ki Türk Çocuk Edebiyatı’nda, yazarın, her zaman çocuğa uygun, çocuğun kendisini güvende hisseceği, kötülüklerden arındırılmış bir dünya yaratma kaygısı vardır. Batı Çocuk Edebiyatı’nda ise kitabın türü ne olursa olsun karakterler gerçekçidir. Yani hepimiz gibi iyi ve kötüyü içinde barındıran, hayatında olumsuzluklar da olan karakterler görürüz.

Uzman Dr. Gökçe Küçükyazıcı (Çocuk ve Ergen Psikiyatristi):

Temelde, Batı ülkelerindeki çocuk kitaplarıyla, ülkemiz çocuklarına yönelik kitapların içeriğinde olması gerekenlerle ilgili doğrular arasında bir fark yok, çünkü çocuk gelişiminde hangi yaklaşımın doğru, hangisinin yanlış olduğu ile ilgili bir karmaşa yok. Ancak Batı toplumlarında kültürel farklılıklar nedeniyle bazı konulara (cinsellik gibi) yaklaşım daha açık olmaktadır, ama mutlaka belli sınırlar da konmaktadır. Toplumların tarihleri, gelişim düzeyleri, karakter yapıları doğal olarak çocuk edebiyatını da etkilemektedir. Kültürel farklar mutlaka dikkate alınmalıdır. Aksi takdirde çocuk zaten anla-

tilanı kendine yakın bulmadığı için keyif de almayacaktır.

Anne babalar çocuklarının ne okuduklarından haberdar olmalı. Ebeveyn, kitap seçerken çok dikkatli olmalı, özellikle çeviri kitaplarda anlatım dilinin ve içeriğinin çocuğun gelişimine uygun ve anlaşılır olmasına özen göstermeli. Çocuklar bilgi dağarcıkları artsın diye yaşına uygun olmayan, yetişkinlere yönelik kitapları okumaya özendirilmemelidir.

Samiye Öz (Can Yayınları Genel Yayın Yönetmeni):

Çok önemli aşamalar geçirdi Türkiye çocuk kitabı açısından. Çocuk kitabı yoktu. Çocuk klasiği, Türk çocuk klasiği arıyorsunuz, bulamıyorsunuz, yok. *Kemalettin Tuğcu*, onun dışında çocuklar için düzeltilmiş, kısaltılmış Türk klasikleri yok. Yok *Ömer Seyfettin*, yok *Ahmet Rasim*, çocuk kitabı değil bunlar. Yok böyle bir şey Türkiye’de. Şimdi yavaş yavaş Türk yazarları başladı. Çok iyileri var. Tabii bu işi çok kolay zannedip saçma sapan şeyler yazarak, kendi çocukluğunu anlatarak çocuk yazarı olduğunu zannedenler veya bugün İslam’ı anlatarak, onu duyumsayarak yazar olduğunu zannedenler var. Her türlü sü var, ama var hiç olmazsa. İyileri seçiyor.

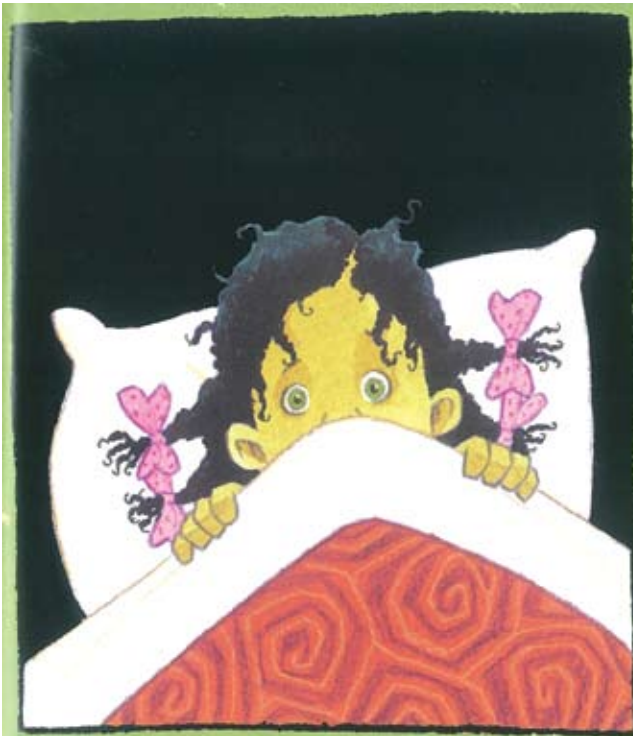
Şimdi bir aşama daha çıktı. Çocuk, kitabı eğlenmek için okusun. O çok önemli bir aşama. Daha henüz o a-

ma çözülmüş değil. Veliler de, çocuğunuz kitap okusun dediğimiz zaman, bir şey öğrenmek için okusun istiyor. O tehlikeli bir şey.

Kitapla yaşamı öğretiyoruz. Çocuğun yaşamda karşılaşacağı sorunları, kavramları, sosyalleşme etkilerini... Kitabın sevildiği ülkelerde araştırmalar var. Sırf bunu yapan yazarlar var, sırf bu bölümlerin başında çok ciddi profesyoneller var. Onlar aracılığıyla çocuğa bütün bir hayat veriliyor kitaplarla. Komik veriliyor, ciddi veriliyor, ona yaklaşarak veriliyor, onun gözüyle veriliyor.

Filiz Kaya (Pedagog - Psikolog):

Pek çok şey hâlâ tabu. Bunlar çocukları ciddi anlamda sarsıyor. Ailenin çocuğunun soru sormasını sağlayabilecek bilgi düzeyine sahip olması gerekiyor. Temel sorun zaten ailenin çocuğa ne söyleyeceğini hiçbir koşulda bilmiyor olması. Çocuğun, soru sorduğunda tehlikeli bir cevap alması bir risk. Çocuğu daha da kaosa sürükleyecek bir yanıt alması ya da hiç sormaması en kötü olasılık. Ailelerin bilgi sahibi olması gerekiyor: Çocuğun yaş dönemi nedir, hangi bilgilere ihtiyacı vardır, bazı soruları nasıl sorabilir, sormasını nasıl sağlayabiliriz... Çok küçük yaşlardan itibaren ölüm gerçekten çok yanlış anlatılıyor çocuklara. Çocuğun ölümün ne olduğuyla ilgili herhangi bir fikri yok. Toplumumuz-

da saklama tercih edilen bir durum. Çocuk soru soruyorsa, yanıtını almaya ihtiyacı var demektir. Çocukların soru sormasını teşvik etmeliyiz, yanıt vermeye çalışmalıyız. Yanıt verilemediği noktada uzmanlara başvurulmalı. Bir yakının kaybı, ölümün kendisi gibi... Bambaşka bilgiler veriliyor. Bunlarla ilgili çocukların önceden bilgi sahibi olmasının herhangi bir sakıncası yok. Cinsellik de öyle. Okul öncesi dönemde de cinsellik anlatılabilir. Bizim tabularımız nedeniyle çocuklar cinselliği korkunç bir günah olarak da algılayabiliyor. Bu da büyük hata.

Zümrüt Alp (Enkidu Kitap Genel Yayın Yönetmeni):

Çocuk edebiyatı yetişkinlere sunulan edebiyattan daha sığ veya sınırlı bir edebiyat olmamalıdır. Burada yazar, yetişkin edebiyatının temel konularını işleyebilir ve çocuğun dünyasına çeşitli kapılardan girebilir: Yetişkin gözüyle çocuğu anlatabilir, çocuğun gözüyle dünyayı anlatabilir, insanın temel sorularına cevap arayabilir, çocuğun hayal gücünden faydalanıp özgürce gerçekliğin dışına çıkabilir veya gerçekliğin kendisini sorgulayabilir, hatta yetişkinleri üzen ve zora sokan konulara çocuk bakış açısının keskinliğinden faydalanarak deva bulabilir. Ölüm de böyle bir tema ve bence çağdaş çocuk edebiyatının en eğlenceli konularından birisi.

Çağdaş çocuk edebiyatında hangi şaşırtıcı temalar vardır: Ölüm vardır, şiddet vardır, yalnızlık, yoksunluk, hayal kırıklığı, aşk ve tabii komiklik... Burada heyecan verici olan şey bu edebiyatın tanımlayıcı olmaması ve son sözü söyleme amacı gütmemesidir. Karmaşık insanlık hallerinin varlığını çocuktan saklamadan, onlar hakkında kendi fikirlerini oluşturmalarına izin veren bir tavırla, yani edebi bir tavırla sunar ki, bu yüzden çocuk edebiyatı diye bir şeyden bahsedebiliyoruz bana göre. Kalıplar ve sınırlar sanatı engellemez, bilakis özgürleştirir. Çocuk edebiyatının çizdiği sınırlar, örneğin şiddetin veya cinselliğin çıplak bir görüntüye bürünmemesi edebiyatı engellemez. Çocuk edebiyatı çocukla ilgili korunmacı tavırdan sıyrıldığı ve daha çok temaya açıldığı, kendi kalıplarının içinde yeni anlatım biçimlerini araştırdığı ölçüde edebiyata daha da yaklaşacaktır.

Necdet Neydim (Şair-Çevirmen):

Aşk, ölüm, şiddet, cinsellik dediğiniz zaman bu konuları yetişkinlerin bakış açısıyla değil, doğrudan çocuğun alımlamasını göz önüne alarak işlemek gerekir. Bu nedenle yazar ve yayıncının çok iyi eğitim almış ve bu konuları nasıl işleyeceğini bilen biri olması gerekir. Ayrıca yazarın kendi ideolojisini didaktik bir biçimde çocuğa dayatması da ciddi sakıncalar

doğurur. Yani çocuk, yazarın ve yayıncının dilediğince biçimlendirebileceği bir nesne değildir. Kendi anlayışlarını dayatamaz. Çocuk edebiyatında her konuyu işlersiniz, ama bu size dilediğinizi yazma özgürlüğü vermez, tersine neyi yazmamanız gerektiğini bilmenin sorumluluğunu yükler. Özetle yazarın ve yayıncının buna hazır olması gerekir. Bir başka önemli konu ise, bunu anlayıp çocukla sorgulayacak ebeveyn ve öğretmenlere gereksinimdir. Onların da bu konuda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekir.

Çocuklar zaten gerçek hayatın sanal tanıklığını yapıyorlar. Akşam sofraya oturan bir aile savaş, cinayet ve magazin haberleriyle yemek yer. Çocuk sabah okula giderken başlayan ve okul içerisinde, ardından dönüşte yaşanan süreçte sürekli şiddetle karşı karşıyadır. Şiddeti ille de fiziksel şiddet olarak ele alamayız. Eğitimdeki rekabetçi durum ve çocuğun bu nedenle iletişimsiz ve sevgisiz bir süreci yaşaması da şiddettir. Ama bu süreci 'ideal çocuk projesi' olarak niteleyenler de vardır. Bu ironik durum çocuğa nasıl baktığımızı da ortaya koyar. Ama bunları ne yazık ki çocuk ve gençlik edebiyatında tartışmamız söz konusu olamaz. Sizi hemen dışlarlar.

KÜRŞAD OĞUZ

Hüseyin Rahmi'den Ülkü Tamer'e, Osman Şahin'den Ahmet Büke'ye
Seksen yazardan seksen öykü
Genç Olmak

"Seksen öykünün tamamını okuyup bitirdiğinizde öykücülüğümüzün gelişim çizgisi hakkında azımsanmayacak ölçüde fikir edinmiş olduğunuzu fark edeceksiniz. (...) Yaklaşık yüz yirmi yıllık bir zaman dilimindeki önemli toplumsal değişimlerin yanı sıra gündelik hayatımızda, alışkanlıklarımızda, algı dünyamızda oluşan farklılaşmayı öykülerimize yansıdığı ölçüde göreceksiniz."

Nursel Duruel

Genç Olmak 1-2
80 Yazardan 80 Öykü

Türk öykücülüğünün yaklaşık 120 yıllık bir zaman dilimindeki evrimini ortaya koyan **Genç Olmak**, özellikle çocukluklarını ve ilkençliklerini süren okurlara sesleniyor. "Toplumumuzda çocuk ve genç olmanın öykülerde karşılık bulan tarihçesi" olarak da okunabilecek bu özel seçki, öykücülüğümüzün gelişim çizgisiyle ilgili önemli bir kaynak olduğu gibi, toplumsal hayatımızdaki ve algı dünyamızdaki değişimi de öykülere yansıdığı ölçüde ortaya koyuyor.

Hazırlayan: Nursel Duruel
392 sayfa, 21 TL / 392 sayfa, 21 TL

Yapı Kredi Yayınları

YAPI KREDİ YAYINLARI KİTABELERİ • İSTANBUL: 212 252 47 00 / 502 • İZMİR: 232 463 82 90
• ANKARA: 312 435 85 94 E-POSTA • yyk@yayinkredi.com.tr WEB SİTESİ • www.yayinkredi.com.tr
İNTERNET SATIŞ • <http://alisveris.yayinkredi.com.tr>
YAPI KREDİ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK TİC. VE SAN. A.Ş. 212 252 47 00

 YapıKredi
Kültür Sanat Yayıncılık

Gerçekliğin adı: Orhan Kemal

Gerçekçi edebiyat, ilhamını gerçek hayattan alır, ama hayatı olduğu gibi aktarmak yerine, bilinenleri yaratıcı bir biçimde aktarmak önemlidir. Orhan Kemal, bunu büyük bir ustalıkla yapabilen ender yazarlarımızdan biriydi.

Edebiyat, yaratıcılığın ulaşabileceği bütün kıyılara köşelere, neredeyse önlenemez biçimde sızmayı başarırken, hayalleri, düşleri, fantastik ve gerçeküstü öğeleri de özgürce kullanır. Değil mi ki yazınsal yapıt bir kurmacadır, ortaya da yazarın yarattığı, uydurduğu, dolayısıyla gerçek olmayan bir dünya koyar.

Gelgelelim, yazarın kurmaca nesnesi ya da kaynağı da gene gerçek hayattır. Edebiyat insanın hallerinden çıkar, sonunda insana döner. Gerçek hayat, her zaman ilk bakışta görünen, herkesin bilip paylaştığı olmayabilir. Bu arada yazarın gözlemciliği çoğu kez başkalarının göremediklerini görecektir; bilmediğimiz hayatları, o hayatlar içindeki insanların bizim fark edemediğimiz yanlarını seçip çıkaracaktır.

Orhan Kemal bunun ustasıydı işte. Yüzü sokağa dönüktü, oradan aldığı herhangi bir ayrıntı üstüne bir öykü yazabilecek duyarlıktaydı. Belki en zoru budur. Sonunda gerçek yaşantılar üstüne öyküler yazıyorsanız, onları gerçek hayatın aynısı olmaktan çıkarıp yazınsallaştırmak da gerekir. Bütün gereksiz çapakları temizlemek, en pırlıtlı ayrıntıları seçmek, bir öykü kişinin davranışından kişiliğine ilişkin sağlam ipuçlarını verebilmek... Bunlar, Orhan Kemal'in sanki çok kolay üstesinden gelebildiği güçlüklerdir.

ESKİMEYEN METİNLER

Orhan Kemal'in öyküleri ve romanları belki kolay yazıldığı izlenimini vermektedir ki, yanıltıcıdır elbette. Kolay yazılmış gibi görünen metinlerin içinden çıkmanın aslında ne denli zor olduğunu, yazmayı deneyenler bilir. Orhan Kemal'in başarısının sırrı, yazdıklarının çok içeriden ve iyi tanımasında. Tarım ya da fabrika işçilerini, kent varoşlarında yoksunluk içinde

yaşayanları öylesine yakın ve ayrıntılara işleyen gözlemlerle anlatır ki, bu düzeyde bir gözlemci olmak, ancak içinde yaşamış olmakla olasıdır.

Öte yandan, o güne dek edebiyatımızda pek anlatılmamış çocukları, çocuk işçileri anlatma biçimi de şaşırtıcıdır. Bir çocuğu öykü ya da romanda konuşturmak, yazarı bıçak sırtına sürer. Orada iğreti kalan bir söz, yazılanları aşağı düşürür. Sonunda, gerçeğe en bağlı ve yatkın yazarlarımız arasında ilk akla gelenlerdendir Orhan Kemal, ama yazdıkları hiçbir zaman kaba gerçekçilik düzeyine düşmemiştir.

Gerçek hayat, her zaman ilk bakışta görünen, herkesin bilip paylaştığı olmayabilir.

Dönemin pek çok yazarı kendilerini toplumsal sorumlulukla yükledikleri için gerçekçiliği dışarıdaki hayatı olduğu gibi aktarma biçiminde anlamış, bu yüzden de yazdıkları bugün artık okunmayan, eskimiş metinler olarak kalmıştır. Orhan Kemal'in yazdıkları bir yandan gerçekçiliğin edebiyatımızdaki parlak örnekleri arasında yer alırken, zamanla aynı canlılıkla okunmayı sürdürdükleri için de ayrıksı bir yerdedir.

Gerçekçiliğin, bu arada olumlu anlamların bir taşıyıcısı olmadığını, dolayısıyla olumlu kişiliklerin ille de baskın olmaması gerektiğini de iyi örnekler Orhan Kemal'in yazdıkları. Kötücul duygular ve davranışlarla tersi aynı potada, yazınsal bakımdan eşit ilişkiler içinde yer alır. Bunun, üstünde durmaya değmez bir özellik olduğunu düşünebiliriz, ama bugün. Yoksa bir

zamanların edebiyat anlayışında, gerçekçiliği toplumcu görev duygusuyla birleştirip yalnızca olumlu kişileri ve davranışları iletme endişesi vardı. Edebiyata ahlaki bir görev yüklemektir bu. Oysa edebiyat, yazarın seçimlerinin gölgesinde kalmaktan kurtulup kendi özgür iradesini yazınsal değerler içinde koruyabildiği, öne çıkarabildiği sürece doğasına uygun biçimde oluşacaktır ve bundan ödün verildiğinde edebiyatın iç değerlerinden ödün verilmiş olacaktır.

Orhan Kemal'in gerçekçi tutumunun yalınlığı, niteliği belki yaşadıklarından yararlandıkça yükselmiştir. Değil mi ki yaratıcı yazarlar en iyi bildiklerini yazdıklarında yaratıcılığın büyüsünü de kendiliğinden bulur, Orhan Kemal de bazen gözlediği, bazen içinde yaşayıp yakından tanıklık ettiği gerçeklerle aradan geçen onca zamandan sonra bugün daha canlı biçimde okunuyor.

Sokaklardan Bir Kız
Orhan Kemal
Tekin Yayinevi / 337 sayfa

Çocuk mu kandırıyoruz?

Irmak ZİLELİ

Çocuğunuza hayatın gerçeklerini öğretmenin tek yolu onu basmakalıp sözlerle avutmaya çalışmak mı? Belki de en doğrusu susmak ve onu dinlemek. Çocuğunuzun güvenini kazanmak istiyorsanız, bildik repliklerin tekrarına düşen ‘doğrucu’ kitaplardan uzak durmaya çalışın.

Çok sevdiğiniz birini yitirdiğiniz oldu mu? Hani geri dönüşü olmayan bir yolun sonunda yapayalnız kaldığınız ve artık her daim onsuz olacağınız duygusu vardır ya, onu tattınız mı? Eğer bunu yaşadysanız çok iyi bilirsiniz, sizi teselli etmek isteyenlerin her türlü cümlesi nafiledir. Sabır dileyenler, Allah evlat acısı tattırmasın, daha fazla acı çekmeden gitti diyenler bir yana, diyelim biri çıkar, “Ölüm hayatın bir gerçeği,” deyiverir. Bilirsiniz ki bunu söyleyen, o güne dek sevdiği birini yitirmemiştir ve bilirsiniz ki bir gün onu yitirdiğinde ömrünün sonuna dek o cümleyi sarf etmemeye yeminli kalacaktır.

Redhouse’un çocuk kitapları arasında yayımlanan “Çocuklarımızla Konuşalım!” başlıklı dizinin kitabı olan *Hatırlıyorum*, en acılı anınızda yanınıza gelip, “Ölüm yaşam döngüsünün sona ermesidir, müsterih olmalısın,” gibi sözlerle sizi teselli etmeye çalışan beceriksiz yakınlarınıza benziyor. Çok sevdiği köpeği yaşlanıp ölen bir çocuğun karşılaştığı bu ilk ölümle nasıl baş ettiğini anlatan kitabın amacı çocuğunuzla bu öykü rehberliğinde iletişim kurabilmeniz. Eğer bu rehberliği benimseyecek olursanız, böyle bir durum ya da benzeri yaşandığında ağzınızdan çıkacak cümleler şöyle: “O, yaşam döngüsünü tamamladı, ölümü kendi seçmedi, seçim şansı yoktu.”

Böyle bir cümle karşısında çocuğunuzun tepkisini bir düşünün, “Aa öyle mi, tamam öyleyse,” deyip üzülmekten vazgeçeceğine inanıyor musunuz? Hepimiz biliyoruz ki böyle bir söz karşısında olabilecek tek bir şey var, çocuğunuz “Beni anlamıyorsunuz işte!” diyerek yüreğinde tuttuğu yasa geri dönecektir. Belki de yapılması gereken, yaşam döngüsünün ne olduğunu bile bilmeyen çocuğunuzun acısını paylaşmaktan başka bir şey değildir. Onunla birlikte gözyaşı dökmek, onunla çok sevdiğiniz kediniz veya köpeğinizle ilgili anılarınızı hatırlamak, güzel günleri düşünüp gülümsemektir... Tıpkı sizi “sözlerle” teselli etmeye çalışan

yakınlarınızın aksine, tek kelime söylemeden öylece yanınızda duran dostlarınızın yaptığı gibi...

Peki, siz de annesi ve babası boşanan çocuklardan biri misiniz? O halde şu bildik replik sizin için de sık sık tekrarlanmış olmalı: “Biz birbirimizden ayrıldık, ama senin annen ve baban olmaya, seni sevmeye devam edeceğiz...” Acınız hafifledi mi? Bir süreliğine bu sözlere sıkı sıkı tutundunuz diyelim, peki hayatın gerçeklerine ısınmayı başarabildiniz mi? Yoksa isyan duygunuz her ayrılık anında yeniden ateşleniyor muydu? İkinci kitap, *Annemle Babam Arkadaş Olduklarını Unutunca* da benzer bir şablonu uyguluyor ve anne babası boşanmakta olan bir çocuğun bunun karşısında duyduğu üzüntüyü insanüstü bir hızla atlatılabilir hikâyesini paylaşıyor okurla. İnsana “Yahu acaba bütün anne ve babalar boşansa mı, yoksa böylesi daha mı iyi,” dedirten kitabın üslubu inandırıcılıktan uzak. Çocuğunuza bu kitabı okuduğunuzda size dönüp şöyle demesi muhtemel: “Çocuk mu kandırıyor sen?”

Üstelik boşanan her anne ve babanın bu kitaptaki gibi “dost kalabildiğini” söylemek zor. Bu açıdan bakıldığında kitap bir azınlığa sesleniyor bile diyebiliriz. Çocuklarının doğum günlerinde buluşan, birbiriyle boşandıktan sonra daha bile iyi anlaşan, hiç kavga etmeyen anne babanın çocukları elbette şanslı. Peki ötekiler? Annesi ve babası birbirinin yüzüne bile bak-

mayanlar? Onun gözü önünde kavga ya tutuşanlar? Annenin babaya, babanın anneye karşı kullandığı çocuklar? Onlar için de bir reçete var mı? Öyle sanyorum ki bu iş reçetelerle olmayacak. Belki önce anne ve babaları eğitmek gerek, onlar çocuklarının ruhunu, duygularını paylaşmayı yeter ki istesinler, sevgilerini yeter ki ona iletmede cimri davranmasınlar, o zaman “konuşmanın” bir yolunu mutlaka bulacaklardır...

Hayatın gerçeklerini, bilimsel doğrular yoluyla açıklamak yerine, onların karşısında duyduğumuz çaresizliğin nedenli ortak olduğunu duyumsatmak çocuklarımızın dünyasına girmemiz için daha yerinde bir anahtar olabilir. Belki de onlara “akıldanelik” yapmaktan vazgeçerek başlamalıyız işe. Sonra, nasıl biz yetişkinler o gerçekleri en iyi edebiyatın açtığı kapıdan girerek keşfediyorsak, çocuklar için de aynısını önermeliyiz. *Pal Sokağı Çocukları*’nın *Nemeçsek*’ini, *Okumak İstiyorum*’un *Cubao*’sunu, *Küçük Prens*’i, *Peter Pan*’i, *Kibritçi Kız*’ı tanıyan bir çocuk hayatın gerçekleriyle de mutlaka tanışacaktır, üstelik kopmayan dostluklar aracılığıyla...

Hatırlıyorum
Annemle Babam
Arkadaş Olduklarını Unutunca
Jennifer Moore-Mallinos
Resimleyen: Marta Fabrega
Çeviren: Emine Deliorman
Redhouse Yayınları

Muzır neşriyat değil, gerçek

Umay SALMAN

Ingvar Ambjörnsen, Pelle ve Prof isimli iki çocuğun maceralarını anlattığı romanlarında, çocuk edebiyatında görmezden gelinen, yokmuş gibi davranılan 'karanlık' tarafa geçiyor. Polisiye seri, hayatın 'sert' gerçeklerini anlatırken, herkesi biraz daha hoşgörülü olmaya çağırıyor.

İrkçılık, çocuk tacizi, ensest, fahişelik, uyuşturucu... Norveçli yazar *Ingvar Ambjörnsen*, yetişkinlerin bile dillendirmedeği, sorulduğu zaman kaçamak cevaplar verdiği gerçekleri dengeli bir dille anlatarak çocukları gerçek hayatla tanıştırıyor. Tüm bunları *Prof* ve *Pelle* isimli 15 yaşındaki iki çocuğun maceraları üzerinden, sürükleyici bir şekilde ve okuyucusunu karamsarlığa düşürmeden yapıyor üstelik.

Ambjörnsen'in gençlik romanlarındaki dozu iyi ayarlanmış gerçeklikte, yazarın yaşam biçiminin payı büyük. 14 yaşında yazar olmaya karar veren Ambjörnsen, okulla ilişkisini kesip 10 yıl boyunca kendi deyimiyle uyku tulumunun içinde yaşıyor. En büyük çıkışı *Beyaz Zenciler* ile yapıyor. 'Yerleşik bir toplumdışı' olarak tanımlanan Ambjörnsen'in kitapları farkındalık yaratıp gençleri duyarlılığa davet ediyor.

Polisiye türündeki bu kitap dizisinin kahramanları Pelle ve Prof, birlikte büyümüş, aralarından su sızmayan iki kanki. Aslında Prof onun gerçek ismi değil, profesörün kısaltması. Zira Prof, lakabının hakkını verecek kadar zeki bir çocuk. Pelle'nin annesi ve babası 68 kuşağından, arkadaşlarının deyimiyle 'yaşlı hippiler'. Prof'un ise biri gazeteci iki ağabeyi var; diğer ağabeyi eşcinsel.

Kitapların hiçbirinde gerçek hayatın kopuk karakterler yok. 'Bay Doğru' yerine, hata yapabilen kanlı canlı tipler var.

Dizinin ilk kitabı Neo-Nazi grupların ırkçı saldırılarını anlatan *Devlerin Düşüşü*. Kitap, iki arkadaşın okullarının bahçesinde hakaret içeren broşürler bulmasıyla başlıyor. Yaşananlara kayıtsız kalamayan Pelle ve Prof'un ırkçı grupların peşine düşmesiyle soluk soluğa sürececek bir macera başlıyor. Muhteşem ikili, Neo-Naziler'in eylemlerini durdurmaya çalışarak büyük bir tehlikenin içine giriyor.

'YASAK' AŞK...

Kardaki Alevler isimli bir diğer kitapta ise, Pelle ve Prof, bu kez daha da karışık işleri çözmeye çalışıyor. Yanğınlar çıkaran kimliği belirsiz bir kişi, Prof'un eşcinsel ağabeyi ve sevgilisinin üzerine atılan çocuk tacizcisi iftirası, eşcinsel olduğu için üvey babasından şiddet gören bir genç...

Başta birbiriyle ilgisiz görünen bu üç olay, başarılı bir kurguyla birbirine bağlanıyor. Bu kitapta da diğer kitaplarda olduğu gibi empati ve toplumun önyargılarına eleştiri var. Prof, ağabeyinin cinsel yöneliminden bahsederken eşcinsellerin yaşadığı toplumsal baskıyı da ortaya koyuyor: "Bu insanların kendilerini gizli tutmaları gerekiyor, genellikle yetişkin yaşa gelinceye kadar gizliyorlar. Senin benim gibi hatunlardan hoşlananlar canlarının istediğini yapabiliyorlar. Onlara hiç kimse söyleyecek bir sözü yok... Leif (Prof'un eşcinsel ağabeyi) ve Gunnar (Leif'in sevgilisi) bütün yaşamları boyunca mahalledekilerin onların şey... yani ne olduklarını anlarsa herkesin üzerlerine atacağı çamurda boğulma tehlikesiyle yaşadılar."

Pelle ve Prof'un maceraları başka romanlarda devam ediyor. Din tacirlerini, fahişelik batağına saplanmış gençleri, denize kimyasal atık bırakan fabrikaları da anlatan, toplamda yedi kitap var. *Pelle ve Prof* dizisini herkese tavsiye ederim. Özellikle de, gerçeklerin muzır neşriyat sayılıp yasaklandığı memleketimizin gençlerine. Çünkü Türkiye 'gerçek'ten çok uzakta olduğu-

nu, 'ayıpçı' zihniyetin değişmediğini eşcinsel aşkı anlatan bir kitaba yasaklar koyarak bir kez daha gösterdi. *Üçüncü Sınıf Kadın* isimli kitap muzır neşriyat sayıldı. Yani 19 yaşındaki Anıl Alacaoglu tarafından yazılan kitap küçüklere zararlıdır işaretiyle satılacak, açık sergilerde satılmayacak, dükkânlarda teşhir edilemeyecek, tanıtımı yapılamayacak... Yani okutulmayacak!

Devlerin Düşüşü
Ingvar Ambjörnsen
Resimleyen: Şahin Erkoçak
Çeviren: Deniz Canefe
Can Çocuk / 180 sayfa

Kafanızın içi size kimsenin yardım edemeyeceği bir yerdir

G. Mine OLGUN

Genç yazar Judith Fathallah'ın kendi anoreksi hikâyesinden esinlenerek yazdığı Maymunu Ehlileştirmek, genç bir kızın anoreksi uçurumunun kenarına sürüklenişini ve hastalığı nasıl yendiğini adım adım ve tüm gerçekliğiyle ortaya koyuyor.

Maymun, Jessica'nın içindeydi. Güçlü, öfkeli, ısrarcı ve sürükleyici bir sesi vardı. Acımasız ve her zaman kötü sürprizler hazırlayan bir dünyaya karşı ayakta durabilmek için bir yoldaş... 'Acı söyleyen bir dost ses', güvencede olmanın, kabul görmenin ve büyümenin tehdidinden kurtulmanın tek yolunun ince olmak olduğunu yineleyip duran.

Jessica, tükenmek pahasına Maymun'a kulak verdi. İsteddiği, kontrolü elinde tutmaktı. Dünya çılgın bir yerdi. Daha çok küçükken, her şeyin istikrarsız, bulanık ve sahte olduğunu anlamıştı; 'kesinliğe' ulaşmanın yolu onu kendi kendine sağlamaktı. Ve savaş başladı; dünyayla değil kendisiyle...

ZAYIFLAMA RİTÜELİ

Nerede başladığı bulunabilir. Bir barajda toplanan su gibi, onu hissedersiniz. Fakat durdurmak için bir şey yapmazsınız, yapamazsınız ve bir süre sonra baraj taşar. Başlarda masum bir diyetti. -Tüm ergenler diyet yapar.- Ancak midesinde portakal çiçeği gibi ufak ama keskin bir dargınlık tohumu kök salmaya başlamıştı bile. Hayatı bir zayıflama ritüeline çevirip vahşi Maymun için oruç tutmaya başladığında, Jessica sadece on üç yaşındaydı. Ama ardında başa çıkılması güç, derin acılar vardı. Henüz dokuz yaşındayken çocukluğun yıldızlı gökyüzü bir anda kararmıştı. Babası ölen kız oydu. Korkunun ve dehşetin nesnesiydi. Hiç endişe duymadığınız bir zaman, siz konuşur ve gülerken babanız ölmüşse, ne yaparsınız?

Jessica'nın çocukluğu da ölmüştü. O küçük kızla arasındaki uçurum gittikçe büyüyordu. Jessica büyüyordu. Fakat babası duvarda asılı duran resimde sonsuza kadar aynı kalacaktı. Annesi, Jessica'yı ve ağabeyini sarıp

sarmaladı "O hiçbir zaman babası gibi olmadı." Artık onları farklı bir hayat bekliyordu. Bir süre sonra aralarına parkinson hastası anneannesi de katıldı. Jessica böylece deliliğin sınırlarını anladığını düşündü. Annesi çok yorulduğu için kendini suçlu hissediyordu, ilgisiz kaldığı içinse onu kıskanıyordu. Okulda işler iyi gitmiyordu. Tüm bu karmaşada en baskın çıkan Maymun'un sesiydi: "Bana ihtiyacın var. Seni doğru yolda tutan, dik ve ince yapan benim," diyen. Jessica'nın yalnızca ona ihtiyacı vardı. Bu ses ayakta kalmasını sağlıyordu. Zayıflama hızına, ne kadar başarılı olduğuna hayret ediyordu. Dünyayla ilişkilerini yavaş yavaş koparıyordu. Bir zavıflasa, tabii ki ailesiyle iyi ilişkiler kuracak, okula önem verecekti. Karnı dümdüz olmalıydı, dümdüz ve masum.

ŞAŞIRTAN TEŞHİS

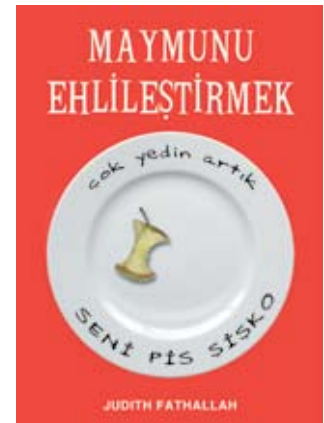
Jessica, kendisine anoreksi teşhisi koyulduğunda hayrete düştü. Onun kadar şişman birisi nasıl anoreksik olabilirdi. Sonra rahatladı: Kimse, acısına kayıtsız kalamazdı. Ama, artık başa çıkamıyordu. Bedeni de ruhu da tükenmişti. Tek bir seçenek vardı: Psikiyatri Merkezi. Çaresizce orada olmak istedi. İnsanların onu canavarın sesinden koruyabilecekleri, egzersiz yapmamak

için bahane olan bir yer. Fakat vahşi Maymun'u ehlileştirmek o kadar kolay değildi.

Düşünsel düzeyde doğru olanı biliyordu Jessica. Ama yapamıyordu. Çünkü Maymun'un ona layık gördüğü şey acıydı. Tembellik yapmaması gerekiyordu. İçeride ne kadar acı çektiğini diğer insanların görmesi gerekiyordu. Oysa canı yanıyordu ve durmak istiyordu. Dolayısıyla Maymun'un kendisinin bir parçası olduğunu ve onu durduracak tek kişinin yine kendisi olduğunu anladığında, yani gerçekten kendisi için iyileşmeye karar verdiğinde hayat yeniden başladı. Zaman artık akıyordu.

Çünkü Jessica büyümeyi kabullemişti ve cebi kelimelerle doluydu: "Anoreksi; korku, suçluluk duygusu, saplantı ve mutlak mükemmellik dürtüsüdür. Masumiyetin ve çocukluğun yitirilmesidir. Bir yakının ölümü, boşanma ve parçalanmış ailedir tetikleyici nedenler; parlak dergiler değil."

Maymunu Ehlileştirmek
Judith Fathallah
Çeviren: Nursel Yıldız
Tudem Yayınları / 284 sayfa

Peki ya Tanrı, Allah'ın tercümesiye...

Şiirsel TAŞ

Din ve inanç meselelerini konu edinen çocuk kitapları çoğu zaman dürüstlükten uzaklaşarak didaktizme kayıyor. Martine Pouchain'ın Bağdat 2004 adlı romanı ise 'Tasavvuf'tan 'sözde inançlar'a farklı temalar etrafında biçimlenen, etkileyici bir savaş hikâyesi anlatıyor.

Çocuk kitaplarında 'din ve inanç' konusunu incelerken, bu kavramlara hangi amaç gözetilerek metnin yapısında yer verildiğini dikkate almak daha nesnel bir bakış açısı sağlayabilir. Din kültürü eğitimi ile ilgili kitaplar, bu yazının kapsamı dışındadır. Bu grupta yer alan kitaplar -okullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi adı altında okutulan dersle ilgili kitaplar da dahil- çocuk yazınının ilgi alanına girmez ve nitelik, gereklilik ve yeterlilik açısından farklı disiplinler tarafından değerlendirilmesi doğru olur. ¹

ÇOCUK YAZINI VE DİN

İkinci grupta yer alan kitaplar, 'sözde' bilimsel içerikli olup, sunduğu açıklamaları bilimsel verilere dayandırmak yerine 'aşkın bir gücün hikmeti'ne bağlayan yayınlardır. Bu kategorideki yayınları, aslında çocuk yayıncılığında yeri olmayan bir grup olarak düşündüğümüzü ifade etmekle yetinip, bir başka yazıda incelemek üzere bir kenara bırakalım.

Üçüncü grupta, din ve inanç kavramlarının, çocuk yazınında kurgunun bir parçası olarak kendine yer bulduğu kitapları inceleyebiliriz. Ancak bu noktada, şu soruyu sormak gerekir:

Kavram, karşımıza kurgunun doğal bir parçası olarak mı çıkıyor; yoksa çocuk yazınında artık rafa kaldırılması gerektiğini savunduğumuz didaktizmin bir yansıması olarak, satır aralarında belli bir öğretiyi çocuğa aktarmak için güdümlü olarak mı kullanılıyor?²

Birinci durumda, din-inanç kavramları, tıpkı diğer izlek ya da yan izlekler için geçerli olduğu gibi, yapının yazınsal niteliği ve düşünsel boyutu dahilinde incelenebilir ancak. Oysa ki, daha güdümlü olan ve asıl meramını doğrudan anlatmak yerine, yazınsal bir kimliğin ardına gizleyerek sunmayı hedefleyen kitaplar, en azından bu ikircikli ve dürüstlükten uzak yaklaşımlarıyla daha baştan sorunludur. Çünkü yazın alanının kendi etiği vardır. Çocuk kitaplarının pedagojik açıdan satır satır incelenerek tartışıldığı ve "Acaba bu kadar didikleme çocuğu örselememek adına, yapının yazınsal niteliğini mi örselemektedir?" sorusunun hâlâ yanıtızsız kaldığı günümüzde, asil üzerinde durulması gereken etik konusunun bu denli geri planda bırakılması ise son derece şaşırtıcıdır.

Fransız yazar Martine Pouchain'ın Bağdat 2004 adlı romanı, din ve inanç kavramlarını, ana izleği savaş olan bir

kurgunun içinde inanç, inançsızlık, dinler arası çatışma, uzlaşma, Tasavvuf gibi farklı yönleriyle karşımıza çıkaran başarılı bir örnek. Kitapta Tasavvuf düşüncesinin temsilcisi yaşlı Nebil, "Cihadın, insanın kendini geliştirme iradesi olduğunu asla unutmayın," der kendisinden feyzalmaya gelen öğrencilerine. Gençlerden biri, "Ama bana, cihadın Allah yolunda savaşmak olduğu söylenmişti," diyerek karşı çıkınca, şöyle yanıt verir Nebil: "Ama bu savaş kendine karşı vermelisin, çünkü tek gerçek düşmanın kendisin (...)"

Pouchain, bir yaşam biçimi olarak Tasavvuf anlayışı ile 'varmış gibi gözükün' ama gerçekte, içi boşalmış ritüellerden ibaret 'sözde inanç' arasındaki karşıtlığı vurgular kitabında. Kahraman olma hevesiyle Amerikan ordusuna katılıp Irak'a giden Thomas ve ailesiyle ilgili olarak şunları okuruz: "Annesiyle babasının evinde bir İncil vardı, ama kimsenin onu okuduğu yoktu. London ailesi, kiliseye yılda bir-iki kere giderdi, Noel'de ya da Paskalya'da. Tanrı'ya inançları da, aşağı yukarı sağlık sigortasına olan inançları gibiydi. Ancak ihtiyaç olduğunda ilgilenilmeye başlanırdı."

Thomas, sevdiği kıza yazacağı mektuba, Neşideler Neşidesi'nden birkaç güzel cümle eklemeye karar verir. Ama rasgele açtığı sayfada karşısına Sina İttifakı'nın 43. babı çıkar: "Öldürmeyeceksin." Bunun üzerine Thomas'ın arkadaşlarına yönelttiği "Burada öldürmeyeceksin" diye yazıyor. Siz biliyor muydunuz bunu?" sorusu, içinde buldukları koşullar düşünüldüğünde hayli ironiktir.

Bağdat 2004, çocuk-gençlik kitapları içinde din-inanç kavramlarına, herhangi bir dini öğretiyi dikte etmeden, eleştirel bağlamda ve kurgunun bir parçası olarak yer veren, okuru düşünmeye davet eden bir kitap. Thomas ise yıllarca ertelenmiş bir akıl yürütmeyle vardığı noktada şunları

düşünür: “Peki ya eğer Tanrı, Allah’ın tercümesiye? Ya da bunun tersiyse...”

1) Tarih Vakfı, Türkiye Bilimler Akademisi ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı’nın işbirliğiyle hazırlanan Ders Kitaplarında İnsan Hakları II Projesi bulgular ve tavsiyeleri, konuyla ilgili müfredat ve ders kitaplarını değerlendirme açısından aydınlatıcı olup, dikkat çekici bir bölüm içermektedir: T(avsiye) 11. “... Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersleri için ilahiyat disiplini yerine din çalışmaları disiplini çerçevesi yeni bir müfredat programı ve bununla uyumlu yeni ders malzemeleri hazırlanmalıdır. ‘Ahlâk’ konusu dini bir çerçeveye sınırlandırılmayıp, bu dersin içeriğinden çıkarılmalıdır. ‘Din kültürü’ dersiyse Sünni İslam inanınin belletilmesinden vazgeçilmeli, dersin içeriği, dersin başlığının çağrıştırdığı

şekilde ‘dinler tarihi ve kültürü’nü kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Tüm bunlar yapılmıyorsa, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin müfredattan çıkarılması için gerekli adımlar atılmalıdır.” (<http://www.tuba.gov.tr/userfiles/insanhaklari.pdf>)

2) “(...) çocuklarımızın duygu ve düşünce sağlığı, şiddet içeren, ideolojik ya da dinsel didaktizmi (öğreticiliği) yeğleyen kitaplarla örselenmekte; çocuklar güdümlü, insan doğasına aykırı, insan duyarlılığını yok etmeye yönelik, saldırganlığı ve şiddeti doğallaştıran anlayışlarla kuşatılmaktadır.” (Sedat Sever, Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet [Millî eğitim temel yasası ve çocuk haklarına dair sözleşme bağlamında bir değerlendirme] Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 2002; cilt 35, sayı 1-2, s.28)

Bağdat 2004
Martine Pouchain
Çeviren: Nükhet İzet
Can Yayınları / 124 sayfa

Ben yazsaydım

Murat GÜLSOY

Her yazarın, hatta sıkı okurun, ben yazsaydım dediği bir kitap yok mudur! Bu ay İyi Kitap okurları için Murat Gülsoy ben yazsaydım sorusunun cevabını aradı...

Çocukluğumda okuyup da etkilenmediğim kitap yoktu dersem yalan olmaz. Çünkü her şeyden önce okumanın kendisi büyüdü bir maceraydı benim için. İlk okuduğum ‘resimsiz’ roman *Mercan Adası*’ydı. Resimler olmaksızın o muhteşem sahnelerin zihnimde nasıl canlandığına şaşarak ‘Demek ki okumak böyle bir şeymiş’ diye kendi kendime söylendiğimi hatırlıyorum. Sanırım okumayı yeni sökmüşüm. O yüzden de hayretle karışık bir sevinçle çocuk klasiklerini birbiri ardına deviriyordum. Okumakta ustalaştıkça şu garip gerçeği fark ediyordum: O sayfalarda anlatılan yerler, adalar, ormanlar, hayvanlar, kahramanlar sanki aklımın içinde bir yerlerde duruyorlardı da ben okumak denilen bu garip işlemle onları keşfediyordum. Karanlık bir mağaranın içinde saklı duran bu uçsuz bucaksız hazinenin üzerine yönelttiğim el fenerinin ışığı neyi aydınlatırsa onlar canlanıveriyorlardı. Her şey zaten zihnimin içindeydi, okuyarak onların orada olduklarını fark ediyordum.

Tabii bu söylediğimi o zamanlar bu sözcüklerle ifade edemedim ama seziyordum. O yüzden de okumayı seviyordum.

Şimdi ben yazsaydım... Nasıl bir kitap olurdu? Hangisini yazdım? Herhangi bir tanesinde karar kılmak güç. O zamanlar en çok dinlediğim masallar yer etmiş zihnimde: annesinin sözünü dinlemeyip ana yoldan biraz saptığı için kurda yem olmakla cezalandırılan *kırmızı şapkalı kız*; Saat on ikide tüm büyüdü çekiciliğini kaybedecek olan *külkedisi*; çeşit çeşit maceralardan geçtikten sonra sapaşağlam evine dönebilen zeki *parmak çocuk*; babaları tarafından ormana bırakılan iki çocuğun yamyam bir cadı tarafından yenilmekten güçbela kurtuldukları *Hansel ve Gretel*; devlerin, cücelerin ve akıllı atların ülkesinde gezinen *Gulliver*; tüm hayatı boyunca mutlu olmuş ama öldükten sonra bir heykel olarak halkının acılarına tanıklık yapmak zorunda kalmış olan *Mutlu Prens*; bulutların üzerindeki devin şatosuna

çıkmaya yarayan dev fasulye sırığı; bir insana âşık olduğu için insana dönüşebilmek uğruna sesinden vazgeçen denizkızı *Ariel* ve diğerleri... Elbette o zamanlar, dünyanın büyüdü bir bahçe olduğuna inanan çocuk zihnim için tüm bu masallar ve kahramanları son derece gerçekti. Her birinin korkusuna ortak olurum, sevinçleri beni de mutlu ederdi. Belki gözlerimi kapadığımda masalın bittiği yerden ben başlardım yaşamaya rüyalarımında ve çocuk hayalleriminde. Ama şimdi hepsini tekrar düşündüğümde, gerçekten de bir tanesini yeniden yazabilsem bu *Pinokyo*’nun hikâyesi olurdu. İnsan olma çabası içindeki bu tahtadan yapılmış kukla çocuğun endişeleri, farklılığı, kendine ve dünyaya sorduğu sorular benim bugün de yanıtlı aramaktan hoşlanacağım sorulardır. İlk dinlediğim günden bu yana benim için hiç eskimedi, becerikli bir marangoz tarafından yaratılmış ‘Ben aslında neyim?’ diye soran tahtadan çocuğun sorusu...

Çık odadan, hayata karış, acı da çek ama asla vazgeçme!

Elif TÜRKÖLMEZ

Odada Yalnız, Mine Soysal'ın son kitabı. Eylül'de Aşklar adlı romanı ve Eyvah Kitap adlı deneme türündeki eseriyle sadece gençlere değil, her yaştan okura seslenmiş olan Soysal bu kez, kalabalıklar içinde yalnız kalmışlara derman olacak bir öykü kitabıyla karşımızda.

İlk gençlik yıllarımda en çok istediğim şey kendime ait bir odam olmasıydı. Kardeşimle paylaştığım oda, eşyalarım değil ama hayallerime dar gelirdi. Odada o olmasa sanki daha özgür, daha yaratıcı, daha iyi olacaktım işte... Şimdi kendime ait bir odam var ama ara sıra kardeşim sohbet gelse diye yolunu gözlüyorum. Yani, "Aslında 'kendine ait bir oda'nın olması pek iyi bir fikir değilmiş," diyorum. Virginia Woolf'un meşhur *Kendine Ait Bir Oda* adlı kitabının ana fikrine ölesiye sadık olsam da, açık havada dolaşmayı ya da çay bahçesinde kalabalıklarla oturmayı, içinde varoluşsal bunalımlara yelken açtığım odama yeğliyorum çoğu kez. Yani odada yalnız kalmak her ne kadar yaratıcılığa, çalışkanlığa, üretime falan iyi gelse de neşe ve hayat enerjisi depolamaya pek yaramıyor.

TÜRKİYE'DE GENÇ OLMAK

Odada Yalnız da insana bunları düşündürüyor. Kitapta hezeyanlarının zirvesinde, hayatla başa çıkmaya çalışan, ne çocuk ne yetişkin, arada, 'arafa'ta' kalmış gençlerin bazen gerçekten, bazen metaforik olarak 'odada yalnız' kalmalarını ve yalnızlıklarına, buhranlarına çareler aradıklarını görüyoruz.

Buhranlar sadece bildik gençlik buhranları da değil hani. Yani 'Saçımaya jöle sürsem mi sürmesem mi?'den fazlasına şahit oluyoruz kitaptaki öyküleri okurken. Olayın içine giriyor, okulu bırakıp çalışmak zorunda kalan, ailesinin vurdumduymazlığının kurbanı olan, sistemin içinde ezilen gençlerin çektiği acıları bizzat hissediyoruz. Yaşadığımız ülkenin şartlarına paralel, dertler de katmer katmer gösteriyor yüzünü. Bu bakımdan *Soysal*'ın gerek diyaloglar gerekse olay örgüsü konusunda gerçeklikten hiç kopmadığını, Türkiye'de genç olmanın ne demek olduğunu gerçekçi bir üslupla anlattığını söyleyebilirim. Diyarbakır'da mayına

bastığı için bacağına kaybeden *Azad*'ın acısını, bilgisayar başında arkadaşlarıyla sohbet ederken, "Ne olacak bu ÖSS, canım da hiç çalışmak istemiyor. Üstelik annemle babamın baskısı da yetti artık!" diyen *Gamze*'nin öfkelerini hissediyor, onların başka yerlerde yaşayan yaşlılarından farklı acılara ve sıkıntılara göğüs germek zorunda olmalarına öfkeleniyoruz.

Soysal öykülerinde gençlere dertlerinden kurtulmanın ipuçları veriyor.

BÜYÜME SANCILARI

Kitapta 13 güzel öykü var. Hepsi de farklı sosyal çevrelerden çocukların aileleri, çevreleri, okulları ve arkadaşlarıyla uyumlu ve sağlıklı bir ilişki kurmaya çalışmalarının, büyümenin sancılarını hafifletmek için çırpınmalarının hikâyesi... Öyküler insanı içine alıyor, olaya dahil ediyor, bir öykü biter bitmez diğerine başlamak istiyorsunuz. Yazar kitapta gençlere hem, "Bakın, bu öyküler sizin ve tüm gençlerin. Dertleriniz, neşeleriniz ortak," derken hem de bu dertlerden kurtulmanın yollarını öğretiyor. Ya da en azından ipucu veriyor.

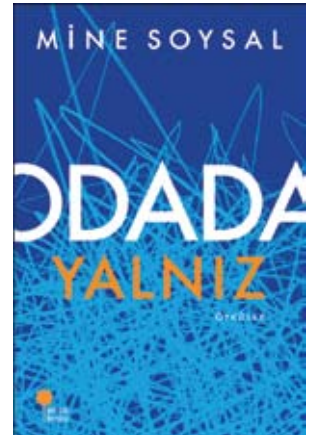
Aslında kitabı okurken ne yalan söyleyeyim, gençlerin kendilerine mutsuz kimlikler yaratmalarına sebep olan ailelere ya da eğitim sistemine olduğu kadar, gençlerin kendilerine de kızıyor insan. "Aç şu kapıyı, çık odadan, hayata karış, acı da çek ama asla vazgeçme!" diyesiniz geliyor. Hani neredeyse ufakık dertleri bile büyütüp kendisine bir zindan inşa eden gençlere, kulaklarını çekerek, "Hayatta daha büyük dertler var, biraz sebat..." demek istiyorsunuz. Tabii, büyüyüp de

Mine Soysal

bu dertlerin gerçekten geçtiğini görmeden bunları söylemek de kolay değil. Ama biliyoruz ki gençlik buhranları geçene kadar insana epey çektirir. Önemli olan ailelerin ve gençler için daha güzel bir hayat kurma yetkisine sahip olanların onlara bu konuda yardımcı olması sanırım. Ve tabii, Mine Soysal gibi onlar için güzel kitaplar yazması...

Odada Yalnız
Mine Soysal
Günüşiği Kitaplığı / 120 sayfa

Dünyanın en güçlü küçük kızı!

SineKitap'ın bu ayki konuğu, Astrid Lindgren'in 1945 tarihli çocuk klasiği Pippi Uzunçorap. Düz duvarda bile yürüeyen bu tuhaf ve haylaz kız, birbirinden çılgın maceralarıyla tüm dünya çocuklarını yıllar sonra bile peşinden sürüklemeye devam ediyor.

Kimse onun gibi olamaz! O, dünyanın en eğlenceli, en yaramaz ve en güçlü küçük kızı! Üstelik, kendine özgü bir moda anlayışı ve tuhaf bir görünüşü var: Elbiselerini kendisi dikiyor, havuç rengi saçlarını iki yandan örgü yapıyor, kocaman ayakkabılar ve upuzun çoraplar giyiyor. Çilli yüzünden gülümsemesini, omzunun üzerinden minik maymununu eksik etmiyor. Tabii ki, *Pippilotta Viktualia Storpemde Testinanesi Efraimkızı Uzunçorap'tan* bahsediyorum. Yani kısaca, *Pippi Uzunçorap'tan*.

PİPPI YALNIZ DEĞİL!

İşveçli yazar *Astrid Lindgren*, Pippi Uzunçorap'ın maceralarını 1944 yılında yazdı. Kitap, 1945 yılında yayınlanır yayınlanmaz, çocuk edebiyatının en sevilen eserleri arasında yerini aldı. Pippi, tüm dünyada çocukların sevgilisi oldu.

Pippi Uzunçorap, gelmiş geçmiş en çılgın çocuk karakterlerden biri! Annesi Pippi daha bebekken ölmüş. Babası, denizleri aşmış dünyayı gezen bir kaptanmış, hatta çoğu zaman Pippi'yi de yanında götürürmüş. Ama bir gün, denizin derinliklerinde kaybolmuş. Pippi karaya çıkmış ve babasının ikisi için almış olduğu eve –kendisi deyimiyle *Villa Villekulla'ya*– taşınarak, babasını beklemeye koyulmuş. Pippi, babasının bir adaya düştüğüne ve ada yerlilerince kral ilan edildiğine, annesinin ise bir melek olduğuna ve gökyüzünden kendisini izlediğine inanıyor. Sık sık başını yukarıya kaldırıp, “*Beni merak etme,*” diyor annesine. “*Ben başımın çaresine bakabilirim.*”

Ve bunu başarıyor! Henüz dokuz yaşında ama *Villa Villekulla'da* tek başına yaşıyor. Aslında tek başına da

sayılmaz. *Bay Nilsson* isminde sevimli bir maymunu, evinin verandasında yaşayan bir atı ve onu sık sık ziyarete gelen, *Tommy* ve *Annika* adında komşuları var. Üstelik kimse ona ne zaman yemek yiyeceğini ya da ne zaman uyuyacağını söylemiyor. Daha ne olsun?

HİJYENİN ÖNEMİ ABARTILIYOR!

Pippi'yi diğer bütün çocuklardan farklı kılan bir özelliği var: Pippi, dünyanın en güçlü insanı! Sadece annesinin yokluğunda ‘başının çaresine bakabildiği’ için değil, fiziksel olarak da çok hızlı ve güçlü olduğu için. Pippi, bir atı kolaylıkla havaya kaldırılabiliyor, kendisini çocuk yurduna yerleştirmek isteyen polisleri canlarından bezdirebiliyor, çelimsiz çocukları kovalayan kabadayıları ağacın tepesine fırlatabiliyor ve düz duvarda bile yürüeyebiliyor! Canının istediği her şeyi yapabilen bu çılgın kıza, istemediği bir şeyi yaptırmak imkânsız. Okul mu? Okul sadece Noel tatilleri içindir. Çarpım tablosu mu? Gereksiz. Peki ya temizlik? Ah, hijyenin önemi biraz fazla abartılıyor!

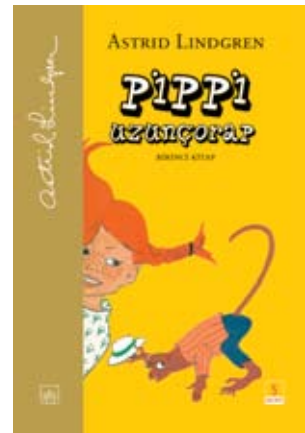
Kendini çocuklara adanmış bir yazar olan Astrid Lindgren'in eğlenceli

üslubu ve hayal gücü sayesinde, *Pippi Uzunçorap* bugün, çocuk edebiyatının en seçkin örneklerinden biri olarak kabul ediliyor. Astrid Lindgren 2002 yılında, doksan dört yaşında hayatını kaybetti. Arkasında, birbirinden güzel hikâyeler bıraktı.

Özel güçleri olan Pippi Uzunçorap, beyazperde için biçilmiş kaftandı ve 1949'dan günümüze dek, birbirinden eğlenceli birçok farklı filme, animasyona, müzikale ve televizyon dizisine konu oldu. Turuncu saçlı haylaz kız, birçoğu *Pippi Uzunçorap* ismini taşıyan İsviçre, Amerikan ya da Fransız yapımı bol efektli, fantastik filmlerle, dünya çocuklarının –ve yeniden çocuk olmak isteyen büyüklere– tekrar tekrar sevgisini kazandı.

Kimse onun gibi olamaz! Yine de –küçük ya da büyük olalım, fark etmez– bu hayat dolu, çılgın kızdan öğrenebileceğimiz çok şey var.

Pippi Uzunçorap
Astrid Lindgren
Çeviren: Ali Arda
İthaki Yayınları / 144 sayfa

Allianoı'nın sessiz ığlığı

Şebnem AKALIN

2003 Tudem Edebiyat Ödülleri'nde roman dalında birincilik ödülü alan Mavi Zamanlar, baraj suları altında kalacak olan Allianoı'nın sessiz çığlığını küçük okurlara duyurmayı amaçlıyor. Özellikle, bayram tatilinde bu antik kente yolu düşecek olanlara tavsiye ederiz.

Mavi Zamanlar, İzmir'in Bergama ilçesi sınırları içindeki antik *Allianoı* kentini konu alan, arkeoloji, bilim ve masal dünyasının iç içe geçtiği fantastik bir roman. Her şey, ilköğretim okulları arasında düzenlenen öykü yarışmasında derece alan dört küçüğün, Allianoı'de sürdürülen arkeolojik kazılarda bir haftalık tatil ödülü kazanması ile başlıyor. Helenistik Dönemden itibaren kullanılan ve *Asklepion* denen termal sağlık merkezi, *Yortanlı Barajı* su toplamaya başlandığı gün gölet alanının ortasında kalacak.

Tıpkı *Birecik Barajı* göl alanı altında kalacak olan *Zeugma* Antik Kenti ve *İhsu Barajı*'nin suları altında kalacak olan *Hasankeyf* gibi. Bu nedenle 1998 yılında kurtarma kazısı çalışmalarına başlandı. 40-60 yıl arasında ömrü olduğu düşünölen sulama amaçlı barajın gölet alanında zamanla alüvyon birikecek ve bugün toprak altından çıkarılan kalıntıları su altında yaklaşık 12-15 metre alüvyon örtecek. Mavi Zamanlar, bir bakıma Allianoı'nın sessiz çığlığını küçük okurlara duyurma işlevi de görüyor. "*Git ve kurtar Alyanoı'nın yer altı kentini. Su için doğdu, su içinde yok olmasın!*"

TARİH BİLİNCİ OLUŞTURMAK

Romanın satırları arasında arkeolojinin incelikleri, bir kazı alanındaki çalışma programı, buluntuların toprak altından çıkarıldıktan sonra nasıl belgelenip koruma altına alındığı ve restore edildiği anlatılıyor. Hikâyenin sonunu baştan söylemek olmaz ama, kahramanlardan birinin gelecekte arkeolog olması, diğerinin de sanat tarihi öğretmeni olması; tarihi değerlerimizin korunması için bilgili ve bilinçli nesillerin yetişmesi gerektiği düşünce-sinin yazar tarafından somutlaştırılmış bir göstergesi gibi.

Romana geri dönersek, *Birce*'nin bu tatile çıkmadan önce ders kitaplarını vererek aldığı eski bir kitaptaki *Dolunay Masalcısı*'nın anlattığı gizemli söylencenin adım adım gerçekleşmesine tanık oluyoruz. *Roma İmparatorluk Dönemi*'nde (M.S. II. yüzyıl) inşa edilen *nympeum*'daki su perisi heykeli (*kurtarma kazılarında bulunan Roma dönemine ait heykel Bergama Müzesi'nde sergileniyor*) yalnızca bulunduğu kentin değil, dünyanın da kaderini elinde tutuyor gibi. Yeryüzünün su dengesini değiştirebilecek bir harita parçasından yola çıkarak Paris'ten Bergama'ya gelen ve dünyanın manyetik kutbunu değiştirmek isteyen kişilerle *Allianoı*'nin yeraltı tünellerinde geçen kovalamaca süresince *Dolunay Masalcısı* yol gösterici oluyor ve masal, antik kentin sır perdelerini aralıyor.

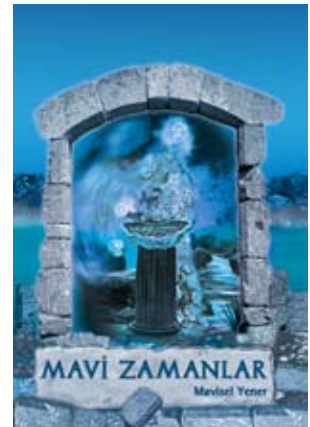
TUDEM'in 2003 Roman Yarışmasında birincilik ödülü kazanan *Mavi Zamanlar*'ın kahramanlarının maceraları tek kitapla sınırlı kalmamış. Burdur İnsuyu Mağarasında kaybolan *Birce*'nin başından geçen gizemli bir serüveni anlatan *Mavi Elma*'dan sonra *Dolunay Dedektifleri* serisi gelmiş.

Birce ve dört arkadaşı *Ece*, *Oğuz*, *Bilgecan* ve *Ada* hayal güçleriyle gözlemlerini birleştirip tarihsel sırları çözüyorlar. Antalya Kaş'ta kaya mezarlarının sualtı dünyasında geçen ve polisiye roman kurgusundaki *Dolunay*

Dedektifleri - İz Peşinde; bir Türk bilimadamının insanlığı etkileyecek denli önemli keşfi üzerine düğümlenen gizemi konu alan *Dolunay Dedektifleri 2 - Dehşet Mektupları* ve büyüleyici Mardin kentinde *Bedo Dayı*'yı ve tarihin sakladığı sırları aradıkları *Dolunay Dedektifleri 3 - Mumya Dükkânı* sürükleyici kurguları ile çocukların hayal gücünde gizemli ve birazcık gerilimli bir dünyanın kapılarını açıyor.

Mavisel Yener, kitaplarının satır aralarında değişik yerleri ilginç özellikleri ile tanıtırken, ölkemizin tarihsel hazinelerinin önemini vurgulayarak tarih bilincinin oluşmasını sağlıyor. Arkeolojik buluntuların ait oldukları yerde korunması ve tarihi eser kaçakçılığının önlenmesi, doğal ve tarihsel çevrenin korunması gibi fikirleri aşılamaaya çalışıyor. Çocukların yaratıcı belleklerinde, bir dedektifçilik oyunu içinde iyi niyetli çabalarının ve dayanışmanın önemi vurgulanıyor.

Mavi Zamanlar
Mavisel Yener
Tudem Yayınları
207 sayfa

ÇOCUKLAR DERGİYE DOYACAK!

Tudem Yayınları'ndan çocuklar için yepyeni, taptaze ve genç bir dergi: **Tudem Çocuk**.

Çocuklar bu dergiyi çok sevecek! Çünkü dünya çocuklarının rehberliğinde uzak ülkeleri gezecek, hayvanlar alemine yakından bakacak, çevre bilinci edinecek, bilimle ilgili şaşırtıcı gerçekleri keşfedecek, sanat tarihinden ilham alacak, bilinmedik sporlar hakkında bilgi sahibi olup genç sporcularla tanışacak, ilginç mesleklerin inceliklerini öğrenecek ve sevdikleri ünlülerin çocukluk anılarını okuyacaklar. Üstelik bunu yaparken, çok ama çok eğlenecekler! **Tudem Çocuk**, birbirinden eğlenceli oyunlar, bulmacalar ve çizgi romanlarla, her ay bayilerde.

Ben bir hayvan mıyım?

Şiirsel TAŞ

Çocukların küçük yaşta felsefeyle tanışmaları, onların kendilerini ve dünyayı sorgulayan bireyler haline gelmelerine yardımcı oluyor. Oscar Brenifier'nin Filozof Çocuk serisi çocuklarla felsefe etkinlikleri yaşının alt sınırını daha da aşağıya çektiği için önemli.

Merak etme, şaşırma ve soru sorma, felsefede aynı konu üzerine tekrar tekrar düşünmeyi, akıl yürütmeyi, dolayısıyla felsefenin refleksif olmasını sağlar. Bunlar aynı zamanda, çocukların, müdahale edilmediklerinde, yaşamın içinde doğal bir biçimde en fazla kullandıkları öğrenme yöntemidir. Şu halde, çocuk ve felsefenin hiç de farklı uçlarda olmadığını söyleyebiliriz.

gerekir? "Felsefenin öğretimi konusunda izlenen yöntemler bakımından en yaygın olanı, daha önceki zaman kesitlerinde, zamanın 'geçmiş' adımı alan boyutunda ortaya konmuş olan söylemleri öğrenci konumundaki kimselere aktarmaktır. Ancak, bu aktarış felsefeye ilişkin bilinçle olmazsa, boş söz olmaktan ileriye gitmez. Felsefi söylemlerin hangi kaygılarla -bu kaygılar halis felsefe kaygılarıdır- üretildiği, hangi soru bağlamlarının yanıtı olduğu konusunda bir bilinç aydınlanmasına gidilmezse, felsefe, öğrenene büyük bir yük olacak; anlaşılmasız bir söz yığını olarak kalmaya mahkûm olacaktır."

yönteminin, günümüzde eğitimdeki karşılığı, buldurma ya da doğurtma olarak adlandırılan yöntem. Buldurmadaki amaç, çocuğun mevcut bilgilerini diğer alanlara aktarabilmesi, analiz ve sentez yapabilmesi için yol gösterici olabilmektir. Bu yolla çocuğun akıl yürütmesi, doğru çıkarımlarda bulunması, bilgiler arasında geçiş yapabilmesi ve soru sorarak bilgi elde etmesi sağlanabilir.¹

BEN KONUŞABİLİYORUM

Ama uzun metinlerle karşılaşmayı bekliyorsanız, yanılıyorsunuz. Aslında, bu dört kitabı, birer okuma kitabı olarak düşünmek yanlış olur. Kitapların neredeyse bütünü sorulardan oluşuyor ve sorulan her sorunun yanıtına karşılık dört ayrı soruyla karşılaşıyorsunuz. Oscar Brenifier de yazdığı önsözde şöyle diyor: "Filozof Çocuk serisindeki her kitapta, her soruya birden çok cevap verilmiştir. Bunlardan bazıları anlaşılır gelecek; bazıları gizemli, bazıları hayret verici, bazıları da şaşkıncı... Hepsini yeni sorular doğuracak; çünkü düşünce, son nedir bilmeyen bir yolculuktur."

Dört kitapta da izlemesi kolay ortak bir dizge var; kitapların adını oluşturan ana başlıklar altı altbaşlığa ayrılmış. Örneğin; *Ben Neyim?* adlı kitapta, *Hayvan*, *Büyüme*, *Farklılık*, *Ebeveynler*, *Görünüş* ve *Özgürlük* başlığını taşıyan bölümler yer alıyor. Her bölüm temel bir soruyla açılıyor. Sözgelimi, "Sen bir hayvan mısın?" Aynı ayrı iki olasılığı da kapsayan yanıtlar gerekçeleriyle sunuluyor. Örneğin; "Hayır, çünkü ben konuşabiliyorum." Kitabın sistematğine göre, her açıklamalı yanıt, dört farklı soruyla karşılık buluyor ve

Ancak, öğretim sistemi 'bilgi edinme/edindirme' üzerine kurulu olduğunda, çocukların doğasında var olan bu özelliklerin zamanla körelmesi kaçınılmaz hale gelir. Dahası, çocuğu çoğu erişkinden farklı kıldığını düşündüğümüz özellikler, çocukta var olan eksikliklere dönüşür. Çocuk ile felsefeyi birbirine yakınlaştıran merak etme, şaşırma ve soru sorma özelliklerinin, sistemin dayattığının tersine, çocuk tarafından olumlu bir farklılık olarak algılanması için önerilen etkinlik ise felsefe eğitimidir.¹

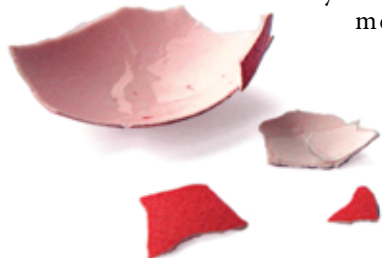
Evet, ama felsefe, genel anlamda yetişkin toplumun dahi yabancı olduğu bir alanken, çocuğun felsefeyle tanışmasında ve felsefe eğitiminde nasıl bir yol izlenmesi

GERÇEK FELSEFE

Özellikle ilk ve orta öğretim kurumlarında zaten kısıtlı olan felsefe derslerini merak etme-şaşırmasoru sorma üzerine kurulu bir akıl yürütme yöntemiyle yapılandırmak yerine, felsefe tarihini ön plana çıkararak işlenen bir 'ders' olmaktan nasıl kurtarırız ve felsefemsi olanın tuzaklarına yakalanmadan çocuğu 'gerçek felsefe' ile nasıl tanıştırırız?

Fransada *Felsefi Uygulama Enstitüsü*'nde çocuklarla felsefe konusunda çalışmalar yürüten Oscar Brenifier'nin yazdığı *Filozof Çocuk* serisi, çocuklarla felsefe etkinlikleri yaşının alt sınırını daha da aşağıya çektiği için önemli. Seride yer alan kitaplar *Ben Neyim?*, *Hayat Nedir?*, *Duygular Nedir?*, *İyi ve Kötü Nedir?* adlarını taşıyor.

Brenifier kitaplarında, ünlü filozof Sokrates'in yöntemini kullanmış. Karşılıklı soru ve yanıtlardan oluşan diyalog yoluyla felsefe yapmaya dayalı Sokratik yöntemde amaç, karşıdakinin düşüncelerinin gelişmesini ve çelişkilerini fark etmesini sağlayacak sorular sormaktır. Sokrates'in

bu soruların her biri, “evet, ama...” kalıbıyla başlıyor. “Evet, ama hayvanların da kendilerine göre bir konuşma dilleri yok mudur?” “Evet, ama papağanlar da insanlar gibi konuşmaz mı?” “Evet, ama anne karnındaki bir bebek hayvan mıdır?” “Evet, ama geveze olduğumuzda daha mı insan oluyoruz?” Verilen yanıt, “Evet, çünkü ben de tüm hayvanlar gibi nefes alıyorum, yemek yiyorum ve üreyebiliyorum,” olsaydı, “Evet, ama...” ile başlayan bambaşka dört soruyla karşılaşacaktınız. Örneğin; “Evet, ama köpeğin nefes aldığının farkında mı?”

EVET, AMA...

Çocuğun, temel soruya karşılık olarak verilen farklı yanıtlar ve her yanıtın peşi sıra gelen dört farklı soruyla karşılaşmasının ardından, konuyu toparlamak adına, bölüm sonunda her iki yanıtın da doğru olabilecek yönlerini kapsayan kısa bir açıklamaya yer verilmiş. Ayrıca her bölümün sonunda “Bu soruyu sordum, çünkü böylece...” kalıbıyla başlayan bir gerekçelendirme sayfası var. Bu önemli, çünkü soruların neden sorulduğunu ve bu soru-yanıt egzersizinden nasıl bir çıkarıma gidilebileceğini özetliyor.

Dört kitaptaki altışar bölümde de

bu şablonun izlenmesi, çocukla kurulan soru-yanıt ilişkisinde bir yöntem izleme açısından önemli kolaylık sağlıyor. Kitabın içerdiği yanıtlar ve sorular bir kılavuz olarak kabul edilerek, çok daha farklı yanıtlar ve her yanıtla karşılık çok daha farklı sorular türetmek mümkün. Buradaki can alıcı nokta, her yanıtı bir kanıtı dayandırma ilkesinin gözetilmesi ve yine her yanıtın “Evet, ama...” ile başlayan bir itirazla açık olduğunu kabul edilmesi. Bu şekilde

ilerlediğinizde, düz okumayla birkaç dakika içinde üzerinden geçebileceğiniz on altı sayfalık bir bölüm, oldukça uzun süren bir tartışmaya kapı açabiliyor.

Zaten *Filozof Çocuk* serisinin amacı da bu. Bu açıdan kitapların sınıf içi etkinliklerde kullanılmak üzere eğitimciler tarafından incelenip değerlendirilmesi gerçekten de önemli.

Ebeveyn-çocuk ikilisinin yapacağı ortak okumalara gelince... “Evet, ama...” ile başlayan itirazlar ebeveyn-çocuk diyalogunun önemli bir parçasıdır zaten. Ancak kanıtı dayalı ve açıklama içeren yanıt verme ilkesi çoğu kez es

geçilir. Bu bağlamda, *Filozof Çocuk* kitapları, çocukla ebeveyn arasında yeni bir dil oluşmasına yardımcı olabileceği gibi, ebeveynin kendi düşünce yapısını da sorgulamasını sağlayan ilginç deneyimler yaşatabilir.

Ancak hemen uyaralım: Bu kitapları, ‘Haydi, uyumadan önce seninle biraz kitap okuyalım,’ diye düşünerek elinize almayın ya da alıyorsanız, uzun tartışmalara gebe uykusuz saatlere hazırlıklı olun.

1) İdil Kefeli, Utku Kara, *Çocukta Felsefi ve Eleştirel Düşüncenin Gelişimi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 2008;(41)1:339-357

2) Betül Çotuksöken, “*Türkiye’de Felsefe Öğretimi Üzerine*”, *Felsefeyi Anlamak Felsefe ile Anlamak*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2001, 1. baskı, s. 50

Filozof Çocuk

Oscar Brenifier

İyi ve Kötü Nedir?

Resimleyen: Clément Devaux

Hayat Nedir?

Resimleyen: Jérôme Ruillier

Duygular Nedir?

Resimleyen: Serge Bloch

Ben Neyim?

Resimleyen: Aurélien Débat

Çeviren: Ayşen Türkmen

Tudem Yayınları / 96 sayfa

Duyarlı bir centilmen: Kemal Özer

Simla SUNAY

Şair Kemal Özer'i yitirdik. Özer'in çocuk yazınına olan katkıları azımsanamayacak kadar büyüktü. Ders verme iddiası taşımamasına rağmen, onun eserlerini okuyan çocuklar dünyaya farklı bir pencereden bakmayı öğrendiler...

Kemal Özer'i yitirdik. Bu yitirişten önce *En İyi Arkadaşım* adlı eseriyle tanımıştım onu. Çok sevmişim öykülerini. Daha sonra, diğer altı çocuk kitabını da bir çırpıda okudum. Şair, yazar, yayıncı Kemal Özer'in çocuk kitaplarının hepsinde karşılaştığım huzur dolu anlatım, detaylı betimlemeler, duyarlı gözlemler içimi ısıttı. Son dönemde okuduklarımla zihnimde oluşan pasları söktü attı, beni yumuşattı...

GERÇEKLER VE HAYALLER

Kemal Özer'in cümleleri beyninizde anlama dönüşürken, kuş tüyü gibi hafifçe dokunur kulağınıza. Sessiz bir sesleniştir Kemal Özer'in çocuk kitapları. Gündelik hayatımızda unutulmaya yüz tutmuş bir kibarlık bakidir dilinde. Şairliğinden olacak, sonsuz bir adalet vardır kelimelerinde. Kulağı önemser, müzikaldir dizilişleri kelimelerin. Yapay bir şiirsellik yoktur. Su gibi akar anlatıları. İçsel olanla ilgilidir daha çok metinleri, maceralar, olaylar zinciri yoktur... Mesela, bir öyküsünde sadece bir at ve bir çocuk vardır. Öyle bir betimler ki atı, yanınızdan geçti sanırsınız. Öykünün kahramanı çocuk anlattıkça gerçek ile hayal birbirine girer ve siz ne zaman gerçekten hayale geçilmiş anlamazsınız. Tudem Yayınları'ndan yeni çıkan

Dünya Onlarla Daha Güzel adlı hayvanlara değinen öykü kitabının ilk öyküsüdür bu. *İlk Arkadaşım* adlı bu öykü, hayvan sevgisinin ne denli kısa ve sade anlatılabileceğine örnektir.

"İstemezsenekşarım, ne üstüne binerim. Yalnızca göreyim, yeter!" der çocuk kızla çalan koyu kahverengi, beneksiz at için. Güneşte pırıl pırıl yanmaktadır at. Kuyruğu kabarmış, yelesi dik, gözleri iri.

Şair, *Dünya Onlarla Daha Renkli* başlıklı öykü kitabında ise yeşil dünyayı kahraman seçer. Ağaçlar, bitkiler ve çiçekler için, *"Oyun arkadaşlarım arasında onlar da vardı,"* diyerek yaşamın ne denli önemli bir parçası olduklarını anlatır çocuklara bu kitabında. Fesleğeni ve kayısı ağacını betimlediği öyküsünde, saksı bitkilerinin bile nasıl anıların parçası haline gelebileceğini örnekler. Yeşil çevreyi betimlerken çocuğa mekân duygusunu verir. Bir mekânı anlat-

mak için onun taştan mı betondan mı yapıldığı kadar, yanında hangi ağacın olduğunun da çok önemli olduğunu kanıtlar.

DÜNYAYI CANLI GÖRMEK

"Çiçek dürbününden bakmak, bana bir yolculuk gibi görünürdü. Yeni renklere, yeni biçimlere doğru bir yolculuk." Ölümünden sonra yeniden yayımlanan bir diğer çocuk kitabı da gezi yazılarını içeren *Çiçek Dürbünü* adlı öykü kitabı... *"Ve anladım ki, bir zamanlar çiçek dürbününde tanıştığımız renkler, biçimler, dünyanın herhangi bir köşesinde çıkabilir karşımıza. Tasarlamadığımız, göremediğimiz, duyamadığımız, tadamadığımız şeylerle aslında iç içeyiz."*

Kemal Özer'in çocuklara katacağı çok şeyden biridir; dünyayı canlı olarak görmek. Bitkileri, hayvanları ve insan yapısı ülkeleri, gelenekleri, lezzetleri ile yaşayan bir varlık dünya... Ve hep dünyayı bir bütün olarak görmek. Dikenli tellerle bölünmemiş... Sanki açık, tek bir mekân dünya. *Çiçek Dürbünü* adlı öykü kitabı bu duyguyu veriyor okudukça. Hollanda ile başlıyor anlatılar. Ve Hollanda'yı anlatırken anlıyorsunuz, ancak bir şair, yağmuru öykünün baş kahramanı seçer.

**Yapay bir şiirsellik yoktur
Kemal Özer'de.
Su gibi akar anlatıları.**

En çok etkilendiğim kitaplarından biridir *En İyi Arkadaşım*. Çocuklar için arkadaş olmanın manifestosunu çıkar-

mıştır yazar. Hani kitap en iyi arkadaş-
tır, deriz. Peki, o güzel kitapları yazan
yazarlar nedir bizim için? Özer, birinci
tekil şahısla anlattığı öykülerinde oku-
ra birer mektup yazarmışçasına sami-
mi bir dil kullanır. İşte bu mektup dili
yazarı okurun en iyi arkadaşı yapar!
“Umarım bu öyküyü okuyanlar, insan-
ların arkadaşlık için aynı ülkeden, aynı
yaşta olmaları gerektiğini anlar,” di-
yor *En İyi Arkadaşım* adlı öyküde. Ye-
tişkin Hüseyin ile küçük Danimarkalı
Rasmus’un arkadaşlık öyküsü Özer’in
dileğini yerine getirecek kadar güçlü.
Meraklı Olmak İyi Mi? adlı öyküde
ise tanışmadan kurulan arkadaşlıklara
değiniyor şair. Parkta aynı bankta,
otobüste aynı koltukta ya da banka
sırasında kurulan geçici sırdaşlıklara
dikkat çekiyor.

BİR ÇOCUĞUN GÖZÜNDEN...

Trenler Ne Güzeldir, Kemal Özer’in
kendi yerli ‘temel eser’ listemde yer
alan kitabıdır. Özer’in anlatımında bu-
gün önemsemediğimiz, küçüm
sediğimiz değerler yeniden can bulur.

Çağdaş diliyle eski
zamanları ne güzel
anlatır Kemal Özer.
Yaşayan varlıklarla
yaşamayan varlıklar-
ın ilişkilerine tatlı
bir dokunuştur bu
kitap, şairin tek çoc-
uk romanıdır aynı
zamanda.

Öykülerindeki an-
latıma benzer, ama
roman türünü de
duyumsatır. Bir çoc-
uğun gözünden ma-
kinist olan babasının
trenlerle, mesleğiyle
kurduğu ilişki ve bu
ilişkinin babanın
emekli olması ile çev-

resine etkilerini konu edinen roman
eski İstanbul’u mekan seçmiş. “*Trenler
yalnız insanları taşıyor, onları düş-
lerle zenginleştiriyor aynı zamanda. Ve
bu düşleri yaratan yalnız lokomotifler
değil, derileri yaz kış o dayanılmaz sı-
cakla kavrulan, yanakları rüzgarla kır-
baçlanan sürücüler ve ateşçilerdi.*” Biz
biliyoruz ki, bu romanda Kemal Özer
aslında babasını anlatmıştır. Özer’in
çocuklar için yazdıklarında yaşadık-
larının yeri büyüktür. Eserlerinin he-
men hepsi birer anı izlenimini verir.
Bu nedenle okudukça yazarı daha iyi
tanıdığını düşünecektir çocuk okur.

İDDİASIZ BİR YAZAR

Kemal Özer’in çocuk yazınına
bir diğer katkısı *Nasrettin Hoca*, *Ezop
Masalları* ve *Andersen Masalları* derle-
meleridir. Yine Tudem Yayınları’ndan
çıkan bu üç güzel kitap *Ferit Avcı*’nın
canlı renklerle bezeli resimleri ile
hoş bir bütünlük oluşturmuş. Ferit
Avcı’nın ünlü kırmızısı ve turkuvası
Kemal Özer’in duru Türkçesi ile ha-

rika bir ekip olmuş. Özellikle piyasa-
daki kötü Nasrettin Hoca uyarlamaları
düşünüldüğünde, Kemal Özer’in bu
derlemeleri önemli bir görev üstleni-
yor. Usta şairliğinin izlerini taşıyan bu
derlemelerin okullarda okutulması ke-
sinlikle gerekmektedir.

İşte, Kemal Özer’in bu eserleri bize
keşke bütün şairler çocuk kitabı yazsa,
dedirtir. Türk çocuk yazınında ne ka-
dar azdır, imgeye, sese ve yalnızca bir
şeyi ‘anlatmaya’ verilen önem. Çocuk-
lar için yazmak öğretmekten ibarettir
çoğunlukla. Kimse konu edinmese
sanki çocuklar dış fırçalamaz, odasını
toplamaz, yalan söyler, kumar oynar,
içkiye yönelir, bilgisayar oyunlarına
dalar, adam olamaz. Çocuk yazını çoc-
uğu ‘adam’ etmek için vardır.

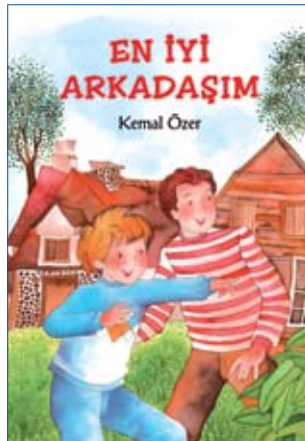
Şair Kemal Özer’in çocuk kitapları
bize, çocuk yazınına gerçekte nasıl ol-
ması gerektiğini öğretir. Üstelik bunu
rastlantısal bir şekilde yapar, çünkü
şair Özer’in çocuk yazını adına bir
iddiası yoktur. O sadece gördüğünü,
duyumsadığını, hayal ettiğini güzel
anlatan bir adamdır. Duru Türkçesi
bir okul gibidir. Kemal Özer okuyan
çocuklar kelime dağarcıklarını fark
etmeden geliştirecektir. Bir öykünün
içinde kelimenin önemini bilecektir.
Cümleyi kavrayacaktır. Bütüne öyle
varacaktır çocuklar. O zaman okumak
da haz verecektir.

Duyarlı bir centilmendi Kemal
Özer. Ama onu yitirdik. Geriye çoc-
uktan yetişkine insanlık için yazdık-
ları kaldı. Dünya Kemal Özer ile daha
renkli ve daha güzeldi hiç şüphesiz.

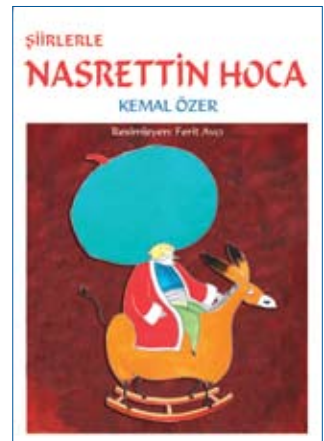
Trenler Ne Güzeldir
Kemal Özer
Resimleyen: Mümin Durmaz
Tudem Yayınları / 72 sayfa

En İyi Arkadaşım
Kemal Özer
Resimleyen: Reha Barış
Tudem Yayınları / 61 sayfa

Şiirlerle Nasrettin Hoca
Kemal Özer
Resimleyen: Ferit Avcı
Tudem Yayınları / 56 sayfa

Klasikleri böyle bilmezdik!

Neyfel SEMİZ

Klasiklere karşı hep bir mesafeniz olduysa, güneşirı okuma tembelliği çekiyorsanız reçeteniz belli... Günde bir defa tok karnına Çizgi Roman Dünya Klasikleri okunacak. Seri, çizgi roman dünyasına adım atmak için de birebir.

Klasikler, sandığın en güzel köşesinde saklanan ve yıllar geçtikçe değeri artan eşyalar gibi... Başımız sıkıştığında klasiklerin artık bir efsane olmuş karakterlerine sığınırız bazen. Kim bilir, belki de kendimizi yakın hissederiz onlara. Ama sığındığımız kadar da kaçarız klasiklerden. Lafı bile korkutucudur kimi okur için. Bir zorunluluğu hatırlatır okumaya mesafeli olanlara.

Klasik okuma tembelliğine birebir gelecek bir seri başladı şu günlerde. NTV Yayınları'nın Çizgi Roman Dünya Klasikleri dizisinde Shakespeare'den Dostoyevski'ye, Dickens'tan Kafka'ya, Tolstoy'dan Hugo'ya büyük yazarların klasikleşmiş eserleri ünlü çizerlerin elinden okura sunuluyor. Her ay iki edebiyat klasiğinin okurla buluşacağı serinin bazı çizgi romanlarının arkasında dünyaca ünlü yazarlarla, yaratıkları kahramanlarla ilgili çok özel ve şu ana kadar pek bilinmeyen bilgiler de yer alıyor.

Seriye haksızlık etmemek için bazı noktaların altını çizmek lazım. Çizgi Roman Dünya Klasikleri dünya edebiyatının başyapıtlarını okumayanlar için bulunmaz bir fırsat, hatta bu yapıt-

ları okuyanlar için bile güzel bir deneyim. Ama bence bu serinin en önemli özelliği çizgi romana uzak okuru bu tür ile tanıştıracak olması. Tanıdık yazarların kitapları ve kahramanları ile çizgi romana alışabilecek pek çok okur olacağını düşünüyorum.

ESKİMEYEN BİR YAPIT

Gelelim serinin birinci kitabına... *Macbeth*, tam anlamıyla muhteşem bir başlangıç yaptı. Kitap, kısa bir süre önce çıkmış olmasına rağmen üçüncü baskısını çoktan yaptı ve çoksatan listelerinin başını çekiyor. *Macbeth*'in 30 bin basılması başlı başına bir olay.

Macbeth, dünyanın en büyük yazarlarından diyebileceğimiz William Shakespeare'in ölümsüz oyunlarından biri. Öyle ki tüm dünyadaki hem profesyonel hem de amatör tiyatrolar tarafından sıkça sahneye konuldu ve konuluyor. *Macbeth*, 'zaman' içinde eskimeyen bir yapıt. 1606 yılında Danimarka Kralı'nın, Kral I. James'e yaptığı krallar katındaki ziyaretin şerefine yazıldığı sanılan *Macbeth*'i Sevin Okyay Türkçeye çevirmiş. Çizgi roman karakteri olarak *Macbeth*, Jon Haward'ın

mürekkebiyle hayat bulmuş. Eserin uyarlamasını ise John McDonald yapmış.

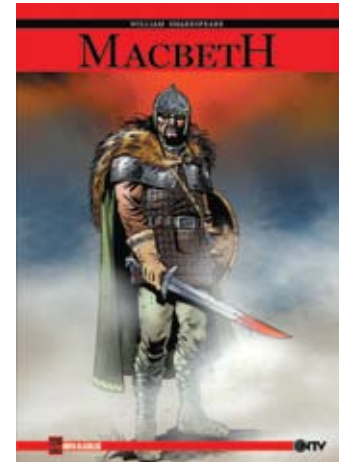
Macbeth güc, hırs düşkünlüğü, ihanet hakkında yazılmış örnek bir hikâye olarak gösterilir. Shakespeare, iktidar hırsı ve geleceğe hükmetme arzusunun insanları ne hale getirebileceğini ya da ne gibi felaketlere yol açabileceğini ustalıklı anlatır bu eserinde.

CADILARIN KEHANETİ

Macbeth, bir savaş kahramanı olarak İskoçya'ya dönerken yolda üç cadıyla karşılaşır ve hayatının akışını değiştirecek kehanetleri duyar onlardan: Kral olacaktır. Bu bilgiyi alan *Macbeth*, evinde misafir olan Kral'ı öldürür, verdiği çabalar sonucu onun yerine geçer. Bu sırada *Lady Macbeth* de elinden geleni ardına koymaz ve tıpkı kocası gibi gücün peşinde koşarken zararlı bir ruh haline bürünür. İktidara ulaşmak için her yolu mübah sayan *Macbeth* amacına ulaştığında her şey güllük gülistanlık olmaz. *Macbeth* daha önce bilmediği korkularla tanışır. O artık kraldır ama bulunduğu konumu korumak, onu elde etmekten daha zordur. San-

Macbeth / William Shakespeare
Jon Haward - John McDonald
Çeviren: Sevin Okyay
NTV Yayınları / 144 sayfa

Çünkü kâğıt daha sabırlıdır insandan...

Zarife BİLİZ

Farklı zamanlardan, farklı dünyalardan iki çocuk... Bir dönemin tarihini anlatan iki günlük. Anne Frank, İkinci Dünya Savaşı sırasında hayatının iki yılını saklanarak geçirmiş bir Yahudi kızı. Irmak Aydın ise, küçük yaşta ölüm orucu gerçeğiyle tanışmış bir kız çocuğu...

Acının sadece acı olduğunu düşünürüz çoğu zaman; ıstırapın ve zulmün insanların bedenlerinde ve ruhlarında aynı izleri bırakacağını; acının... işte acı olduğunu, acılarımızda ortak olup, bir tarihin aynılığında belki de yalnızlığımızı unutacağımızı... Böyle düşünürüz ki, tamamen haksız olduğumuz söylenemez. Ama tamamen haklı olduğumuz da.

“GALİBA UZAYLIYIM”

Günlükler belki de bize bu gerçeği en iyi anlatabilecek eserler. *Irmak Aydın*'in beş ila on iki yaşları arasında yaşadıklarına dair anlatılarının bulunduğu günlüğünden derlenmiş olan *Martılara Simit Atacaktık Hani?* ile *Anne Frank* adlı Yahudi bir kızın, İkinci Dünya Savaşı sırasında, on iki ila on dört yaşları arasındaki tuttuğu günlükten oluşan *Anne Frank'ın Hâtıra Defteri* bu minvalden kıyaslanmak için pek çok ortaklığa ve farklılığa sahip.

Irmak, babası siyasi fikirleri nedeniyle cezaevinde olan bir çocuk. Daha beş yaşında, babasının cezaevinde olması sebebiyle cezaevlerinin yanı sıra ölüm oruçları gerçeğiyle tanışmış. Küçük aklı ne bir insanın tel örgüler arkasına kapatılmasını, ne de kendini bile bile aç bırakıp ölüme mahkûm etmesini almış. Hele ki bu kişi onun babasıymış... Babasını ziyaretten çıktığında, dondurma yiyen bir çocuk görüp de imrenince, kendine bir dondurmayı çok görmüş, utanmış, babası açken onun canı nasıl dondurma istermiş?

Bir çocuğun günlüğünde Türkiye siyasi tarihinin izlerini sürercesine ilerliyoruz. Ölüm oruçları, F tipi cezaevleri, Hayata Dönüş Operasyonu... Tüm bunlar bir çocuğun henüz beş ila dokuz yıl yaşamış bedeninin, zihninin çeşitli evrelerinden geçiyor. Belki bunları bizzat yaşamıyor, ama canı kadar sevdiği babasının bedeni üzerinden bunlar zihnine, ruhuna damla damla

sızıyor. Üstelik kimse onu anlamıyor. Ne arkadaşları, ne annesi, ne başkaları. “*Cezaevinde yanan onların babaları değildi. Benim babamdı.*” Onu kim, nasıl anlasın? “*Galiba ben uzaylıyım,*” diyor, ama bunu şaka olsun diye değil, içtenlikle söylüyor. Oylesine uzak, öylesine yalnız. Bir milat biçiyor hayatına, her şeyin düzeleceği, artık hep mutlu olacağı bir an. Babasıyla martılara simit atacakları an. “*Ben nereye aitim?*” diye soruyor hep. Geceleri gökyüzünde gördüğü yıldızları dünyadaki herkesten daha çok kendine yakın hissediyor, bir de “*Berfin Ceren*” adını verdiği günlüğünü.

İki asi kız. İki de toplum tarafından onaylanmayan düşüncelere sahip.

Yeni yetmelerin kimsenin kendilerini anlamadığını düşündüklerini bütün pedagoji kitapları yazar, ama erken büyümüş bir çocuğun yeni yetmeliği, anlıyoruz ki bu ‘uzaylı’ olma halini katbekat arttırıyor. Irmak, inançları uğruna (başka bir çocuk daha kendisi gibi ailesiz kalmamasın, acı çekmesin diye) ‘hırsız’ diye damgalanmayı bile göze alacak denli cesur ve o kadar erken büyüyor, üstelik sonra bu ‘hırsız’ı hiç kimse istemiyor: “*Boşanmış anne babalar çocuklarını paylaşamaz, benimkilerse benim masraflarımı paylaşamıyor,*” diyor. İki ‘anne’ ve iki ‘babası’ da onu istemeyince, günlüğüne “*Sevgili Berfin Ceren, galiba bize yatılı okul yolları göründü,*” diyecek, bunu insandan daha sabırlı olan kâğıda yazacak kadar da güçlü bir çocuk oluyor. Mecburen.

Günlükler hayatın ta kendisidir. Yaşayan kişinin gözünden, araya yazar bile girmeden, birebir anlatırlar bize her şeyi. Tüm gerçeği. Bu yüzden günlüklerin gerçekliğinden şüphe etmeyiz, tam tersine onların o yalın çıplaklıkla

rındaki bir hal utandırır bizi, bakmaya çekiniriz bir insanın açık yarasına.

BİR AYIBIN SAHNE ÖNÜ

Anne Frank'ın Hatıra Defteri artık klasikleşmiş eserlerden. Dili ve üslubu öyle mükemmel ki insan onun bir günlük olduğunu hiç hissetmiyor okurken. Ya da şöyle diyelim, usta bir yazar elinden çıkmış, kurgu olduğunu hiç hissettirmeyen bir günlük havası var onda. İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi zulmünden dolayı Almanya'dan Hollanda'ya kaçan, ama Almanlar Hollanda'yı da işgal edip Yahudiler'i toplama kamplarına göndermeye başlayınca, babasının ofisinin üzerindeki gizli 'ek ev'de başka bir aile ve çeşitli kişilerle iki yıl boyunca hiç dışarı çıkmadan yaşayan bir Yahudi kızının güncesi bu. Arka planda tarihsel olaylar, savaşın ve faşizmin günlük hayat-taki yansımaları, iç burkan ayrıntıları seyrederken, ön planda küçücük bir sığınağa üç ayrı aileden sekiz kişi sığışmanın, hiç ses çıkarmamak gibi bir zorunlulukla hep birlikte oraya mahkûm olmanın, iki yıl boyunca açık havayı görememenin gerçekleri bizi sürüklüyor. Üstelik bunlar Anne Frank'ın tefekkürleri eşliğinde, onun ince ruhunun süzgecinden geçerek bize yansıdığından, yaşananlar hem bir mizah eşliğinde, hem de insan ruhuna dair derinlikli tespitlerle bir 'roman' tadına kavuşuyor. Anne Frank bize aslında korkunç bir tarihsel gerçeğin, yirminci yüzyılın unutulamayacak insan ayıbının sahne önünü anlatıyor. On dört yaşındaki bu çocuğun günlüğünün son sayfasını yazarken, o gün Gestapo tarafından yakalanacağını ve bir süre sonra ailesinden ayrılıp toplama kampında öleceğini bilmiyor olması, o son sayfayı ve bu gerçeği, insana bakılmaz kılıyor.

İki kitap, iki travma. Anne Frank Nazi faşizminin gerçeğiyle, bunun gayet farkında olarak, ama benliği ve

kişiliği bundan nispeten daha az zarar görek yüzleşiyor. Çünkü o nereye ait olduğunu biliyor. O kendini bir 'uzaylı', bu dünyaya ait olmayan biri gibi hissetmiyor. Yahudi cemaatinin ve ailesinin bir üyesi olduğunun gayet bilincinde. Tüm mantıksızlığına rağmen bunun –dünyanın birbirine en düşman iki milleti arasında, Yahudiler ile Almanlar arasında– bir savaş olduğunun bilincinde. O yaşlardaki kız çocukları için gayet normal olan ve Irmak'ın da annesiyle sık sık yaşadığına tanık olduğumuz 'anne-kız çatışmalarını' bu yüzden yara almadan atlatabiliyor. Annesine kızsız da ne annesi ona ne o annesine düşman oluyor, benlik duygusu bu çatışmadan zarar görmüyor. Keza yaşama sevinci ve umudu da...

İki asi kız. Irmak ve Anne Frank. İkisi de yazıya ve kağıda sığınmalarına sebep olacak bir duyarlılığa, kırılganlığa ve zengin –zaten bu yüzden de kimseyle paylaşamayan– bir iç dünyaya sahip. İkisi de toplum tarafından onaylanmayan, çünkü bir kız çocuğuna yakıştırılmayan düşüncelere, dolayısıyla tavırlara sahip. Kızların akıllı uslu, ha-

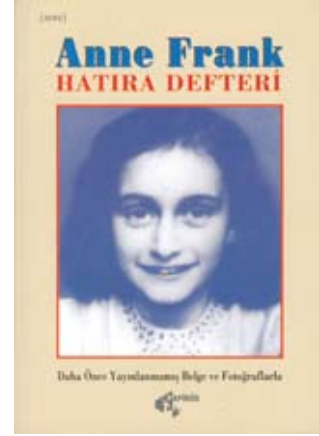
nım hanımcık olması beklenir –hatta bazen farkında olmadan bile–; ama ikisi de öyle değil. İkisi de sorguluyor, soruyor, karşı çıkıyor. Çok kolay lokma değiller. Ne aileleri, ne de toplum için. Ortaklıkları var, evet acıları da, ama hem kaderleri, hem bu kadere yürü-

yüşleri çok başka. Benliklerinin filizlenmesi, yeşermesi çok başka. Acıları var, evet ama o acıları yaşayışları çok başka. Çünkü biri, hiçbir yere ait olmayan 'bir uzaylı'; ama öteki lanetli de varsayılsa bir topluluğun ve kavga da etse bir ailenin üyesi...

Martılara Simit Atacaktık Hani?
Duygu Uzel - Irmak Aydın
Çitlembik Yayınları
232 sayfa

Anne Frank'ın Hâtıra Defteri
Anne Frank
Çeviren: Şazimet Nazlı Tekin
Papirüs Yayınevi / 327 sayfa

Gülten Dayıoğlu zamana yenik düşer mi?

Simla SUNAY

Çocuk yazınında yazarlar, konu edinirken gerçekliğe ne kadar yakınlar? Peki anlatımları ne kadar gerçekçi? Gülten Dayıoğlu'nun, kan davası ve göç gibi toplumsal meselelere değinen Ben Büyüyünce adlı çocuk romanı merkezinde bu sorulara cevap arayacağız.

Edebiyatın değeri biçilebilir mi? Eleştirmenler bir parça bunun için uğraşıyorlar. Ancak edebiyatın değerini yalnızca 'zaman' belirleyebilir. Cervantes'in Don Kişot'u buna bir kanıt değil mi? Peki, ülkemizde en çok okunan yazarlardan Gülten Dayıoğlu'nun eserleri zaman içinde yaşamlarına devam edebilecekler mi?

Çocukları korumak adına yazılan toplumsallıktan uzak mutluluk öykülerinin çocuk yazınına katkısı yoktur bana göre. Gülten Dayıoğlu'nun gerçekçi çocuk romanlarında ise konu edilen sorunlar çocuklar için epey ağırdır. Bu bağlamda usta yazarın 'ölüm ve öldürme' temalarının yer aldığı, ayrıca kan davası ve göç gibi meselelere de-

ğinen Ben Büyüyünce adlı beşinci çocuk romanını özellikle seçtim. Bu kitap ayrıca Gülten Dayıoğlu'nun fantastik türe geçmeden önceki son gerçekçi romanıdır. Altın Kitaplar'da 24. baskısı yapılan kitabın künyesinden ne yazık ki ilk baskı yeri ve tarihini öğrenemiyoruz. Ayrıca kitabın kapağının çizeri, kitabın yayın yönetmeni ve editörü hakkında da bilgi edinemiyoruz. Kitabın hangi yaş grubuna hitap ettiğini belirten bir uyarı da yer almıyor.

Dayıoğlu'nun kitap kapakları çocukluğumdan beri beni etkiler. Sert ve gerçekçi resimler içerirler. Bu nedenle kimin çizdiğini daha çok merak ederim. Ben Büyüyünce adlı kitabın kapağında Ereğ'in elinde ekme sepeti

Gülten Dayıoğlu

taşıyan hüznü bir resmi var. Sağ altta önde bir tank, eli silahlı askerler ve bir patlama anı resmedilmiş. Bu tank ve askerlerin aslında romandaki olay dizisiyle bir ilişkisi yok. Kitap bir savaşı anlatmıyor. Ancak roman, insanın öldürme eylemini sorguladığı için ressam tarafından bu şekilde vurgulanmış olmalı. Kapağın solunda ise ufak bir köy resmi var. Kapağın ilk uyandırdığı etki acıklı bir hikâyenin varlığı. Bu kapak yetmişli yıllarda yapıldığı halde çağdaş çocuk kitapları tasarımı adına yenilikçi olduğunu söyleyemeyiz. Ayrıca 24. baskısı gerçekleştirilen kitabın aradan geçen bunca zamana (yaklaşık otuz yıl) rağmen resimleri ve tasarımıyla yenilenmemiş olması bir hayli yadırgatıcı.

Ben Büyüyünce adlı romana genel olarak baktığımızda betimlemeden yoksun, sade ve diyalogların geniş yer tuttuğu bir anlatımı olduğunu söyleyebiliriz. Dayıoğlu'nun şiirsellikten uzak, ciddi hatta yer yer sert bir üslubu var. Kitap inandırıcılık açısından birkaç noktada sorun içeriyor. *Mehmet* adlı karakter ilk üç sayfa boyunca sanki bir çocuk gibi algılanıyor. Oysa evli ve baba olmak üzere bir gençtir Mehmet. Roman baş kahraman Ereğ'in doğduğu günle başlıyor. Çoğunlukla 7-8 satırı aşan diyaloglarla öğreniyoruz ki Ereğ'in babaannesi, oğlan torununun doğumuna sevinirken kan davasında öldürülen oğlunun intikam hayalleriyle doludur. Mehmet'in babası *Nalbant Nuri* ise bu kan davasının bitmesini istemektedir. İnandırıcı olmayan bir diğer nokta ise Nalbant Nuri'nin iç sesini okuduğumuz "insan düşünebilen en yüksek yaratık" konulu bölümde karşımıza çıkıyor. Nalbant Nuri –belli ki aslında Gülten Dayıoğlu'nun kendi düşünceleri– insanın düşünebilen bir yaratık olmadığını, çünkü toprak hırsıyla yeryüzünü yamalı bohçaya döndürdüğünü ve cana kıydığını düşünüyor. Dünyadaki tüm kötülüklerin (savaşmak, öldürmek) sevgi ile son bulacağına inanıyor Nalbant Nuri. "Sevgi" düşüncesiyle filizlenip gelişen tüm silahları, tüm kötülükleri yok ederek düşünceye iyi yön verebilecek tek güç." (syf. 11) Cümlede anlam bozukluğu ve virgül yanlışlıkları var ama biz daha çok Dayıoğlu'nun "sevgi her sorunu çözer" fikrini tartışmalıyız. Savaş kadar büyük ölçekli felaketleri sevgi ile çözmek ne kadar mümkün? Sevmesek de öldürmememiz gerekmez mi? İnsanlı-

ğın bir sevgi sorunu olduğunu varsaymıyorum. İnsanın insana kıyması altında yatan binlerce neden olmalı. Bunlar bireysel çözümsüz nedenler ya da toplumsal çözülebilecek nedenler olabilir.

“ZARARLI KİTAPLAR”

Romanda kumar oynamanın kötülüğüne dair bölümler (syf. 86-87) özellikle edebiyattan uzak, salt ders çıkarma üzerine kurulu. İnsanın yaşama hakkının dile getirildiği bölümler de keza. Bu didaktik metinlerin içinde bir de yerleştirme olduğu hissini uyandıran 'bilgi' içeren bölümler var ki aykırı duran bu, bölümlerdeki bilgilerin çoğu çocuklara uygun değil. Örneğin Ereğ'in bebeklik döneminde süttan silmesine dair yazılan detaylar insana bu romanın yetişkin romanı olduğunu düşündürüyor.

Dayıoğlu ayrıca serüven kitaplarına ve çizgi romanlara yönelik ağır eleştiriler getiriyor. Bunlar yazara göre çocukları eğitmeyen, sadece eğlendiren ve anne babaların okunmasını istemediği yayınlar (syf. 70 ve 96). "Demek çok zararlıymış o kitaplar! Ben de okumayayım artık. Arkadaşım Erol'a da anlatayım senden duyduklarımı" (syf. 97). Gülten Dayıoğlu, çocuğa bir parmağı havada yukarıdan bakan bir ebeveyn ya da bir öğretmen gibi yaklaşıyor. Günümüz dünya çocuk yazını ise *Astrid Lingern* ve *Christine Nöstlinger*'den bu yana dünyayı çocuğun gözlerinden görmeye çalışan bir akım içersinde.

Dayıoğlu meseleleri anlatırken çıplak bir gerçeklik kullanmış ki bu, çocuk okur için epey keskin. Kan davasında Ereğ'in küçük amcası iki cana kıyıyor ve Ereğ'in öldürülmesinden korkan babaanne ve dede Ereğ'i de alıp şehre göç ediyor. Ereğ şehirde zorluk-

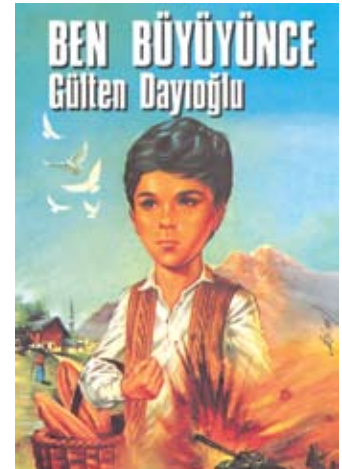
larla büyüyor, markette hamallık yapıyor ve Almanya'ya göç eden anne babasını, sonradan doğan kardeşini hiç göremiyor. Anlatımda ise gerçeklikten epey uzak duruyor yazar. Çocukların diyalogları yazarın üstten kontrolünün izlerini taşıyor. Yazar, bir çocuk nasıl konuşurdu çok, nasıl konuşursa diğer çocuklara örnek olur alt fikri içinde doğallıktan uzaklaşmış.

Dayıoğlu'nun tek bir romana sığdırmaya çalıştığı bir başka toplumsal sorun ise çocuk anneler... *Türkân* adlı karakter annesi fabrikada çalıştığı için kardeşlerine bakmak zorundadır. Sonunda bir ihmal sonucu Türkân'ın kardeşi ölür. Büyük bir duyarlılıkla çocuk yuvası bulunmayan fabrikalara eleştiri gönderir bu bölümde yazar (syf. 67-68). Kan davası, göç ve terör derken, çocuk okuru epey zorlamıştır. Kısacası çocuk okur anlamakta zorlanacağı epey karışık meseleler içinde bulur kendini.

Kitap boyunca kan davasında hayatını kaybedeceğinden korktuğumuz Ereğ sonunda o dönemde şehirlerde işlenen aydın katliamlarından birine, yani teröre kurban gider. Ereğ'in son sözleri ise: "Doyasıya yaşamak varken, ölmek niye?..."

Gülten Dayıoğlu'nun yetmiş aşan eseri ve milyonlar satan baskıları göz önünde bulundurularak zaman yarışında galip geleceği düşünülebilir. Ancak bir çocuk yazarı zamanı yakalamak için yazın türünde değişiklikler yaparak değil, anlatımında doğallaşarak çağa uyup ölümsüz kalabilir.

Ben Büyüyünce
Gülten Dayıoğlu
Altın Kitaplar
159 sayfa

Sokaklar güzeldir ama...

Elif TÜRKÖLMEZ

Sokaklar Düş Yangını, sokak çocuklarının yalnızlık, acı ve yoksunlukla dolu hayatlarını tüm gerçekliğiyle gözler önüne seriyor. Ayşe Çekiç Yamaç'ın sokak çocuklarıyla zaman geçirip izlenimlerinden faydalanarak yazdığı bu kitap, bu yönüyle kurgusal bir romandan fazlasını sunuyor.

Her çocuk büyüyüp kendi kanatlarıyla uçmaya başlarken, kadarcasına kadar kendisini seven, koruyup kollayan sevgi dolu bir aileye, sıcak bir odaya ve bir kap yemeğe ihtiyaç duyar. Kimi bunu fazlasıyla bulur, kimi eksik gedik idare eder, kimininse hiçbir zaman böyle bir şans olmaz; gün yüzü görmez, sokakta yatıp kalkar, bulduyuyla karnını doyurur, suça, belaya daha çocukken bulaşır. Bu, ne 'kader'dir aslında, ne de nerede kim tarafından işlendiği belli olmayan bir günahın bedeli... Sokakta çocuk olmak, ancak sizi eve çağıran annenize "Beş dakika daha, lütfen!" diye yalvarırken güzeldir. Tüm sevimliliğinizle ve eksik süt dişlerinizle, "Biraz daha sokakta kalmak, oynamak istiyorum," derken... Tersini kabul edilemez, can yakar, yürek sızlatır. Sokakta kalmış bir çocuktan daha acı verici ne olabilir? Ama işte onları her gün gördüğümüz, belki şöyle bir başını okşayıp, avucuna üç beş kuruş sıkıştırıp geçtiğimiz için acıya karşı da duyarsız olduk. Sanki onlar gerçekten sokağa ait, şanssız, kadersiz çocuklarmış gibi onlardan taraf bakmaz, onları görmez olduk.

Sokak çocuklarının acısına duyarsızlaştık, onları görmezden gelir olduk.

Ayşe Çekiç Yamaç'ın *Sokaklar Düş Yangını* adlı kitabını okurken, artık duyarsızlaştığımız bu acının aslında ne kadar taze olduğunu hissediyor insan. Kitabın ana karakteri Özgür'ün 'sokağa düşüş' hikâyesi aslında sıradan ama bir o kadar da gerçekçi: Parçalanmış, sorumsuz bir aile!

Ailesinden, sıkıntılarından kaçarken sokağın geçici parlak dünyasını keşfeden Özgür, bunun her zaman böyle olacağına, sokağın kendisine

mutluluk ve huzur vereceğine inansa da bir süre sonra aslında bunun hiç de böyle olmadığını keşfedecek, evini özleyecek ama bunun için çok geç olduğunu fark edecektir.

YENİLGİ VE NEFRET

Aslında bu noktada yazarın çocuklara, "Aman ha, evinizden kaçmayın, sokaklar tehlikelidir," mesajı verip kenara çekilerek kolaya kaçtığını düşünebilirsiniz ama durum öyle değil. Ayşe Çekiç Yamaç bu konuda araştırma yapan, sokağı gerçekten bilen bir yazar ve çocuklara verdiği mesajlar gerçekten dikkate değer.

Kitap boyunca, Özgür'le birlikte sokakların bir çocuk için nasıl tehlikeler barındırdığını görüyoruz. Tiner kokluyor, bali çekiyor, hatta cinsel tacize uğruyoruz. Bütün bunlar Özgür'le birlikte bizim de canımızı acıtıyor, isyan ettiriyor. Özgür yenildikçe sokaktan nefret etse de, başardığı ve kazandığı zamanlarda sokağa bağlanıyor, onu sevmeye, gerçek evi gibi görmeye başlıyor. Tabii bu duygu geçici. Hemen ardından aç kalmalar, kavgalar, dayaklar, soğuklar geliyor.

Özgür, birkaç kez rehabilite edilmek için hastaneye yatırılıyor ama oradan da kaçıyor. Aslında Türkiye'de sokak çocukları için oluşturulan bu merkezlerin işlevsiz oluşu, Özgür gibi çocukların buralardan neden kaçtığını anlatıyor. Çocukların baskı ve zorla-

ma altında olmadan kalacakları, kendilerini ifade edebilecekleri ve tedavi olabilecekleri merkezlerin çoğalması bu sorunun aşılması için elzem.

FAZLASIYLA GERÇEK

Kitapta, Özgür'ün dışında yer alan yan karakterler de sokağın dilini ve rengini iyi yansıtıyor. Gerçi zaman zaman kurgu sarkıyor ve bu durum insanı biraz yoruyor ama romanın genel başarısına üstün gelmediği için gözardı edilebilir. Zira kullanılan dil ve tasvirler de zaman zaman yorucu oluyor, ama yazar sokakları bildiğine göre doğrudur herhalde!

Roman fazlasıyla gerçekçi bir dünya sunuyor. Öyle ki zaman zaman bu gerçekten kaçmak için kitabı yarıda bırakmak istiyorsunuz. Ama sonuna kadar okuyun ve bu gerçekle baş edebilmek için siz ne yapabilirsiniz onu düşünün. Kitap, sadece bu işe yarasa bile yeter!

Sokaklar Düş Yangını
Ayşe Çekiç Yamaç
Bu Yayınları
250 sayfa

Hangi 'şimdiki' çocuklar?

Zeynep ALPASLAN

Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz ve Muzaffer İzgü gibi ustalar, bir dönemin gerçekçi çocuk edebiyatının en önemli isimleriydi. Peki, bu büyük yazarların klasikleşmiş eserleri, günümüz çocukları için ne ifade ediyor? Acaba o 'gerçek'ler bugün hâlâ inandırıcı mı?

Çocuklar için yazmak, insanı çocukluğuna döndürür, hafızasını tazeler ve çocuklara bakışını değiştirir. Çocuklar için yazmak en 'ciddi' yazarların bile yüzünü güldürür. Ama çocuk edebiyatı kolay lokma değildir, sıkça işlenen üç büyük 'günah' bunun en önemli göstergesidir.

ÜÇ BÜYÜK GÜNAH

Birinci günah, 'zamane' çocuklarının dilinden anlıyormuş gibi yapmak, onların kelimeleriyle konuşmaya çalışmaktır. Özellikle hikâye çocukların ağızından anlatılıyorsa, ortaya acınası bir durum çıkabilir. *Metallica* hayranı bir ergen (Ergenler hâlâ *Metallica* dinliyorsa tabii!) düşünün. Anne-babası onunla 'bağ kurmak' adına odasına *Metallica* tişörtleriyle girdiği an, bütün posterlerini yırtıp atacaktır. Bu işi gerçekten çocukların dilinden anlayanların yapması gerekir. Yoksa ortaya çıkacak eser, yapmacık bir 'yanaşma çabası'ndan öteye gidemez.

İkincisi ve en sık yapılanı ise, ders vermeye çalışmaktır. "Sonunda, Ali yalan söylemenin ne kadar kötü bir şey olduğunu anladı," ya da "Kopya çektiği için kendini o kadar kötü hissetti ki, sonunda öğretmeninden özür diledi," gibi. Çocuklar bunu yemezler, anne-babalarından ve öğretmenlerinden aldıkları derslerin, kendilerine ayırdıkları kitap okuma saatlerinde tekrarlandığını, pekiştirilmeye çalışıldığını görürlerse, okumaktan vazgeçerler.

Üçüncü büyük günah ise, gerçekçi ve doğrucu olmak adına, didaktik olmak. Çocuklara toplumsal sorunları (ya da her şeyden önce 'toplum'un ne demek olduğunu) ya da bireysel acıları anlatmak kutsal bir vazife olabilir. Ama acıklı sefalet öyküleri, insanda gülme isteği ve hemen arkasından da, suçluluk duygusu uyandırır. (Belki de bu konuda örnek alınacak yazar, *Ronald Dahl*'dir. *Çikolata Fabrikası*'nı ve *Dev Şeftali*'yi düşünün. Yoksulluk, trajedi, ölüm... Dahl bu temaları, fantastik ve gerçekten çok komik maceralar eşliğinde anlatıyor. 'Gerçekçi' olmamaları, bu masalları daha az inandırıcı kılmıyor. Ve bunları okurken, çocukların içinden hıçkırma hıçkırma ağlamak da gelmiyor.)

Bugünün yazarları, ders çıkarmak adına Türk çocuk edebiyatı klasiklerini tarafsız bir gözle yeniden okunmalı.

Devir değişmiş olsa da, geçmişi sorgulamak her zaman için hayırlı olacaktır. Bugünün yazarları ve çocuk edebiyatıyla uzaktan yakından ilgilenen herkes, örnek almak ya da ders çıkarmak adına, Türk Çocuk Edebiyatı klasiklerini tarafsız bir gözle yeniden okunmalı. Geçmişin vereceği cevaplar

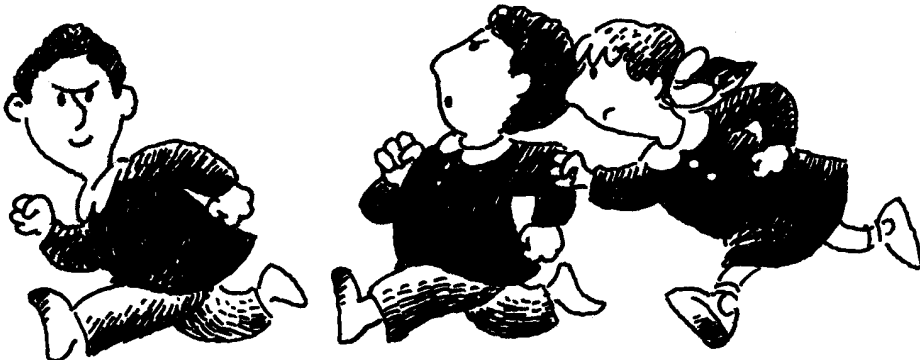

geleceğe yol gösterecektir: 'Bizim' ustalarımız bu üç günahattan birini işlemiş mi? Nasıl klasik olmuşlar? Bir dönemin 'gerçekçi çocuk edebiyatı' aslında büyükler için miydi? *Aziz Nesin*, *Rıfat Ilgaz* ve *Muzaffer İzgü* gibi ustalar, neyi doğru yapmışlardı da o dönemin çocuklarına ulaşmayı başarmışlardı? Ya şimdiki çocuklar?

MİZAHIN GÜCÜ

Çocukken *Aziz Nesin*'in *Şimdiki Çocuklar Harika*'sını okuyup deliler gibi güldüğümü hatırlıyorum. *Aziz Nesin*'in yarattığı tipler çok hoşuma gitmişti. Nedense hepsi de sınıfını birincilikle bitirmiş babalar, 'ey'lerle başlayıp 'heyhey'lerle biten şiirleri çocuklara ezberletmeye çalışan öğretmenler, sonunda çocukların korkunç bir biçimde can verdiği hikâyeleri 'fedakârlık' örneği olarak anlatanlar, kendi bildiğini okuyanlar, bilmediğini dayatmaya çalışanlar... O zamanlar, *Zeynep* ve *Ahmet*'in mektuplaşmalarının gerçek olduğuna ve *Aziz* isimli bir yazarın da bunları tesadüfen bulup biraraya getirmiş olduğuna inanırdım. Mektuplarda anlatılan hikâyeler çok hoşuma giderdi çünkü o çocuklarla özdeşleşmem, onları kendime yakın görebilmem çok kolaydı.

Bugün *Şimdiki Çocuklar Harika*'yı tekrar okuduğumda, yine çok güldüm. Televizyonda tekrar tekrar gösterilen eski *Hababam Sınıfı* filmlerine, hep-

sini çoktan ezberlediğim halde güldüğüm gibi. İnsanda biraz 'retro' bir tat bırakıyor bu eserler. Ve her seferinde, mizahın gücünün nelere kadar olduğunu bir kez daha hatırlatıyorlar.

UYANIK ÇOCUKLAR

Şimdiki Çocuklar Harika'nın başında, bir kuşağın çocukluk hatıralarında hatırı sayılır bir yeri olan *Charlie Chaplin'in Walt Disney'e* söylediği bir sözden alıntı var: "Çocukları akıllı uslu, büyükleri de çocuk olarak al." Aziz Nesin, 'çocukları güldürmek, büyükleri düşündürmek' için yazdığı kitaplarında, çocukların zekâsını hiçbir zaman hafife almadı. Çocuklar uyanıktır, kendilerine 'işlenmeye' çalışılan kıssadan hisselerin kokusunu uzaktan alır, içten içe de bunlarla bir güzel dalga geçerler. 'Çaktırmadan' doğruları öğretmeye çalışırlar, bu gerçeğin farkındalar mı acaba? Çocukları çok seven ve ondan da önemlisi, çok iyi tanıyan biri olarak, Aziz Nesin bütün bunların farkındaydı. Kendini 'pek uyanık' sanan anneleri, babaları, öğretmenleri eleştirirken, mizaha başvurdu. Mizah, çocuklara didaktik olmadan, yapmacığa kaçmadan gerçekleri anlatmanın en güzel yoluymuş çünkü.

Aziz Nesin'in gözlem gücü ve çocukları ilgilendiren her tür meseleye olan duyarlılığı, onu 'gerçekçi mizah'ın en büyük ustalarından biri haline getirdi. Aziz Nesin'in 'gerçekçi' kitapları, şimdiki çocuklar tarafından da okunup seviliyor. Ama bunun tek sebebi, Aziz Nesin'in eğlenceli, insanı sıkmayan, samimi üslubu değil. Belli bir dönemin eleştirisi niteliğindeki bu kitaplar hâlâ okunuyor, çünkü devir değişse de, aslında hiçbir şey değişmedi. Evet, çocuklar artık mektup yazmak yerine

Rufat Ilgaz

facebook'tan haberleşiyor ama ezbere dayanan eğitim sistemi, dayakçı öğretmenler ve sınıflar arasındaki uçurum var olduğu sürece de, Aziz Nesin güncelliğini koruyacak.

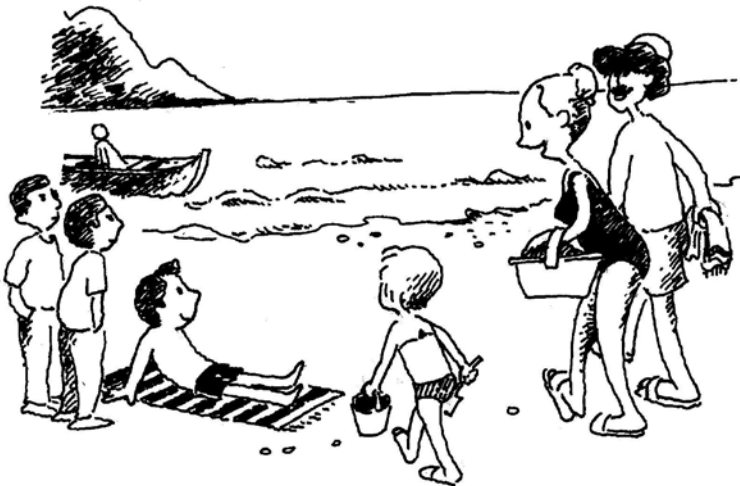
Çocuklara hayatın gerçeklerini anlatmanın en iyi yolu mizahtır.

Dönemin bir başka ustası *Muzaffer İzgü* ise, gerçekleri çocukların gözünden anlatıyormuş gibi yaparak, büyüklerle 'damar' hikâyeler okutmayı başarırdı. Muzaffer İzgü, Türk Çocuk Edebiyatı'nın en üretken yazarlarından biri. 1933'te, Adana'da doğmuş. Yoksul bir çocukluk geçirmiş. Hem çalışıp hem okumak zorunda kalmış. İlkokul öğretmenliği yapmış; fotoğrafına baktığımda bile ondaki çocuk sevgisinin

büyükliğini görebiliyorum. *Ökkeş* ve *Anneanne* serileri, kitaplardan köşe bucak kaçan çocuklara bile okuma alışkanlığı kazandırdı. Topluma, devlet ve otorite kavramına, sınıf ayrımına dair 'sosyal içerikli' öyküleri çok sevildi, hatta birkaçı sinemaya bile uyarlandı. Ben de onun kitaplarıyla yirmi yıl önce tanıştım. Ama o dönemde, ne zaman elime alıp okumaya başlasam, içimde tarif edemediğim bir suçluluk duygusu kabarırdı, okumaya devam edemezdim. 'Komik' yazılarına bile gülemez, hep bir 'özür dileme' ihtiyacı hissederdim. O zamanlar bana, bu öyküler çocuklar için değil, büyükler için, onlara dert anlatmak için yazılmış gibi gelirdi.

ACI GERÇEKLER

Şimdi, çocukken bir türlü yakınlık kuramadığım büyük yazarın *Yumurtadan Çıkan Öğretmen* adlı kitabını tekrar okudum ve benzer hislere kapıldığımı görünce şaşırđım. Gözümün önüne meşhur 'ağlayan çocuk' tablosu geldi. Yine kendimi suçlu hissettim. Neden? Belki de ben hiç 'annesini bir kilo yükten kurtarmak için onunla pazara gitmekte direten' bir çocuk olmamıştım. Hiç, "Ölürüm de anama verdiğim sözden dönmem," dememiştim. Öğretmenimi pazar yerinde yumurta satarken görsem üzülür, ama yumurta yemekten de asla vazgeçmezdim. Babam başka bir ilçeye atansa, "Bakkal Mustafa Amca'yı bir daha göremeyecek miyim?" diye ağlamazdım. O çocuklarla özdeşleşmemem, benim Türki-

ye gerçeklerinden bihaber, bencil ve şımarık bir çocuk olduğum anlamına gelmez miydi?

Çocuklara yüklenen sorumluluk, bu kadar da ağır olmamalı. Farkındalığı öğretmenin daha etkili ve daha eğlenceli bir yolu bulunabilir. Acı gerçekleri bu kadar 'doğrudan' vermek niye? Yine de, Muzaffer İzgü'nün kendine has mizah duygusu, zaman zaman araya girip de gerçekleri yumuşatabiliyor. Parası olmadığı için beden dersinde giyecek bir şortu da olmayan ve öğretmeni tarafından azarlanan çocuk, annesinin güllü dallı nevresimlerden arttırıp diktiği donla, sınıfın ortasında kalakalıyor. Ah, bir de sonunda, "Ben öğretmenime küstüm," demese!

Gerçekleri yazmanın suç sayılabildiği bir ülkede, mizahın kara mizaha dönüşmesi de kaçınılmazdır. Kara mizah türünün en önemli yazarlarından biri ise kuşkusuz Rıfat Ilgaz'dı. O, Türkiye tarihinin en sorunlu, en zorlu ve en karmaşık döneminde bile kalemini elinden bırakmamış bir yazar. Yaşadığı onca siyasi baskıya ve sıkıntıya rağmen mizahtan asla vazgeçmemiş bir şair. Rıfat Ilgaz, mizahın gerçekleri anlatmak, gerçeklere karşı savaşmak için kullanılabilecek bir silah olduğunun farkındaydı. Çocuklar için

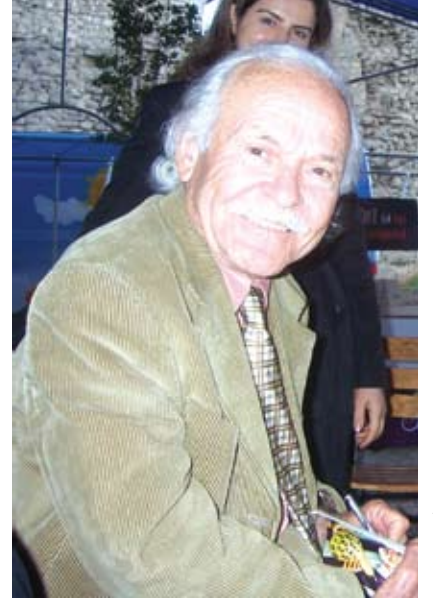
yazdığı kitaplar, insanın tüylerini diken diken edecek kadar komikti.

Yarattığı *Bacaksız* karakteri, kamyon sü-rücülüğünden tutun da, paralı atletliğe kadar her mesleğe el attı. Okulun altını üstüne getirdi, hazırcıvaplılığıyla öğretmenleri canından bezdirdi, yaz tatilinde tatil köylerini birbirine kattı, arkadaşlarını gülmekten yerlere yatırdı. Ve çocuklar onu çok sevdi. Rıfat Ilgaz, kuşaklar boyunca birçok çocuğun hayatında önemli bir boşluğu doldurdu. Çocuklar, yalnızca eserlerine değil, yazarın kendisine karşı da büyük bir sevgi besleyerek büyüdüler.

İÇTEN VE KOMİK OLABİLMEK...

Çocukların kitap okumadığından, 'toplumdan ve başkalarının acılarından bihaber, kendi dünyalarında yaşadıklarından şikayet edenler, çocuklara içinde zerre çocuk sevgisi bulunmayan, tek kaygısı 'ders vermek' olan yazarların kitaplarını almaktan vazgeçsinler. Rıfat Ilgaz'ın *Bacaksız* serisi ve tabii ki *Hababam Sınıfı* klasiği, şimdiki çocukların, hatta tüm dünya çocuklarının severek okuyacağı, değerli kitaplar. Bugün çocuk edebiyatıyla haşır neşir olan ve ille de 'gerçekçi' kitaplar yazmak isteyen yazarların, Rıfat Ilgaz'dan öğrenecekleri çok şey var. Yaşamı boyunca –ona çekitirilen tüm acılara rağmen– ülkesini ve her şeyden çok da çocukları sevmeye devam etmiş bu büyük yazarın eserleri o kadar değerliler ki, karşılık görmeyi hak ediyorlar.

Gerçekçi olmanın yolu, belki de sadece içten ve komik olabilmekten geçi-

yor. Geçmişe dönüp bu üç usta yazara baktığımızda, üç büyük günahın cazibesine kapılmamanın yolunun, mizahı ciddiye almak olduğunu görüyoruz. Mizah, çocuklara ulaşmanın en kolay yolu. Tek şartı ise, bunu gerçekten, samimi bir şekilde istemek. Gerçekçi olmak, büyük sorumluluk istiyor. Ancak çocukluğundan beri fantastik maceralara düşkün biri olarak, gerçekçi olmanın, inandırıcı olmanın tek yolu olmadığını düşünüyorum. Şimdiki çocuklar, Türk Edebiyatı'nı keşfedeceklerse, Aziz Nesin'e, Muzaffer İzgü'ye ve Rıfat Ilgaz'a dönsünler. Ama 'gece çiçeği' *Nazlı Eray* gibi fantazi yazarlarının da onları çok yükseklere, bulutların üzerine çıkarabileceğini bilsinler!

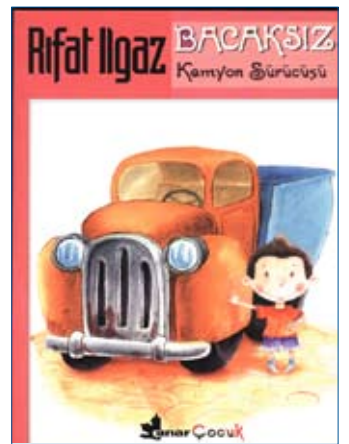
Şimdiki Çocuklar Harika
Aziz Nesin
Nesin Yayınevi
206 sayfa

Yumurtadan Çıkan Öğretmen
Muzaffer İzgü
Bilgi Yayınevi
85 sayfa

Bacaksız Kamyon Sürücüsü
Rıfat Ilgaz
Çınar Yayınları
92 sayfa

Başka yerde şubesi yok!

Mücadelenin sembolü haline gelmiş bir klasik Pal Sokağı Çocukları! Çocuk ve gençlik yazınında gerçeklik arayanların, hayatın gerçeklerini muhteşem bir macera sosuna daldırarak sunan bu klasiği, hele ki Nemecek'i, atlamaları olmaz!

En iyi kahramanlar, kahraman olduklarının farkında olmayanlardır. *Oz Büyücüsü'nün Teneke Adam'ı, Rodari'nin zekâ küpü kahramanı Soğan Oğlan, Michael Ende'nin Momo'su, Behiç Ak'ın tamirci Kadir Bey'i...* Bençe hepsi, hayal dünyasının ve gerçek dünyanın gelmiş geçmiş en iyi kahramanlarından. Üstelik onlar, kendilerine kahraman payesi biçmeden dünyayı değiştirmeye çalışmış karakterler. Yani %100 kahramanlar ve başka yerde şubeleri yok. Hal böyle olunca bu tür kahramanların 'son kullanma tarihi' de olmuyor. Ne zaman okunursa okunsun, karakterinin ve kalbinin güzelliğinden hiçbir şey eksilmeyecek kahramanlardan biri de *Ernö Nemecek* (Nemecek).

ÇOCUKLARIN MÜCADELESİ

Nemecek de çaktırmadan kahramanlık yapanlardan. Dünyanın en çok okunan kitaplarından biri olan *Pál Sokağı Çocukları'nın* karakterlerinden biri Nemecek. *Ferenc Molnár'ın* ilk kez 1907 yılında yayımlanan kitabı çok beğenilmiş ve birçok dile çevrilmişti. Nitekim 2006 yılında da 20. yüzyıl Macar Edebiyatı'nın en önemli üç eserinden biri seçildi. Aradan geçen yüz iki yılda çocuk olmanın kuralları değişti belki, ama *Pál Sokağı Çocukları'nın* değeri

azalmadı. Çünkü bu hikâye mücadelenin sembolü haline geldi. Molnar kitabında oyun alanları olan arsayı kaybetmemek için büyük bir mücadeleyi göze alan bir grup çocuğun öyküsünü anlatır. Pál Sokağı'nda yaşayan bu çocuklar ve maceraları, uğruna yaşanan değerleri simgeler. Dostluğu, ihanete karşı birarada durmayı, istenilenler için mücadele etmeyi...

RÜTBESİZ SAVAŞÇI

Pál Sokağı'nın yoksul çocukları, arsalarını *Kızıl Gömlekliler* adlı zengin çocuklarına kaptırmamak için her şeylerini ortaya koyarlar. Çünkü, "*Budapeşte çocukları için boş arsa, bozkır, ova, çayır demektir. Bir taraftan artık yıkılmaya yüz tutan tahta perdelerle, diğer taraflardan binalarla çevrilen bu bir karışık toprak onlar için sonsuzluk ve özgürlük anlamına gelir.*"

Bu çocukların macerasında grubun lideri *Boka'nın* zekâsı ve cesareti her okuru etkileyecek cinstendir. Ama Pál Sokağı denince *Ernö Nemecek* açık farkla diğer çocukların önüne geçer. Romanın asıl kahramanı odur. Olayların gidişatını değiştiren, korkusunu yenen, özgürlüğünü hiçbir şeye değişmeyen Nemecek'tir.

Gösterdiği mücadeleyi kimse ondan beklemez aslında. Güçsüzdür diğer çocuklara göre. Öyle ki, daimi olarak kurdukları asker oyununda herkesin bir rütbesi vardır, Nemecek dışında. Herkes subayken, o bir erdir. "*Nemecek'i kimse dik-kate almazdı. Tıpkı aritmetikteki 1 rakamı gibiydi! Çarpsan da, bölse de söz konusu işlemde durumu değiştirmezdi. Kimse ona*

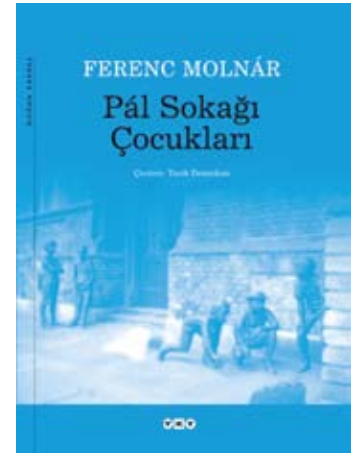
ilgi göstermezdi. Çapsız, zayıf bir oğ-lancıktı."

Ancak, diğer çocukların, güçlü olmanın fiziksel özelliklerle ilgisi olmadığını anlamaları çok uzun sürmez. Korkusunu yenip cesaretini toplaması, insanı insan yapan değerlere verdiği önem, onu mücadeleden korkmayan bir çocuk yapar. Ve Nemecek, iyiliğin ve dürüstlüğün ölmeyeceğinin sembolü olur.

Ferenc Molnár hayatın gerçeklerini çocukların dünyasına didaktik olmayan bir üslup ve muhteşem bir macera ile sunuyor. Bunu yaparken de çocuk edebiyatına ölümsüz bir karakter katıyor. Pál Sokağı çocuklarının ait olduklarını düşündükleri arsaları ve kopmaz dostluklarının hikâyesi 1907'den beri dünya çocukları arasında kulaktan kulağa doluyor...

Şimdiki çocukların arsaları olmadığı için mi eksik her şey, diye düşünmeden edemiyor insan.

Pál Sokağı Çocukları
Ferenc Molnár
Çeviren: Tarık Demirkan
Yapı Kredi Yayınları / 241 sayfa

Kızıl Ejder'i Ararken...

Okuru heyecan verici bir maceraya davet eden Hayali Coğrafya Atlası serisinin ikinci kitabı Kızıl Ejder'i Ararken'den haritaları, maceraları ve hayatın en mucizevi anlarını sevenler için tadımlık satırlar...

John'un düş görmesi az rastlanır bir durumdu, gördüğü düşleri hatırlaması ise daha da az... Ama son zamanlarda her gece düş görüyor ve hepsini hatırlıyordu; çünkü gördüğü düşlerin hepsi Devler hakkındaydı.

Bu kemik ve kas yığımları, büyük adımlarla üzerinden geçtikleri araziye şekil veriyor, onları aşağıdan izleyen dehşet içindeki yaratıklara aldırış etmiyorlardı. Devler öyle büyüktü ki yerçekimine rağmen ağırlıksız görünüyorlardı; sanki gök gürültüsü gibi incek bir sonraki adım aniden onları uzaya fırlatacak, takımyıldızların arasındaki Tanrılara ve Titanlara katılmalarına neden olacaktı.

Düş dünyasındaki halkın (tuhaf bir biçimde, hepsi çocuktu) arasında duran John, Devlerin jeolojik bir yaşayışla yürüyüp geçmesini sessiz bir hayretle izledi. Sonra, rüya gördüğü her seferde olduğu gibi, Devlerden biri döndü ve doğrudan John'a baktı. Ağırliğini kaydırarak eğildi ve çevresindeki çocuklar çığlığı basarken ahır büyüklüğündeki elini John'a uzattı...

Akşam havasında trenin tiz düdüğü John'u huzursuz uykusundan uyardı. John ayağa kalktı ve Londra'dan yeni gelmiş olan trenden inen kalabalığı gözleriyle çabucak taradı. Oxford'daki istasyon büyük değildi, ama akşam trenleri gelip gidenlerle hep dolu olurdu ve John, beklediği kişiyi gözden kaçırmak istemiyordu.

Eski dostunu göreceği için tahmininden çok daha fazla sevindiğini, gittikçe artan bir heyecanla fark etti. Seneler önce, yalnızca birkaç haftayı birlikte geçirmiş olmalarına rağmen o günlerde yaşadıkları olaylar meslektaştan daha yakın olmaları için yeterli olmuştu. Bu yüzden, yuvarlak gözlüklü, geniş alınlı, zayıf, asabi adam sonunda trenden perona indiğinde John öne atıldı ve onu bir kardeş gibi karşıladı.

"Charles!" diye bağırdı coşkuyla.

"Seni görmek çok güzel!"

Charles, dostunun sırtına bir şaplak atarak, "Ben de seni gördüğüme sevindim John," dedi. "Ne tuhaf... Oxford'a yaklaştıkça yuvama dönüyormuş gibi hissetmeye başladım. Ama mekân yüzünden değil; seni ve Jack'i göreceğim için. Bu sana da tuhaf geldi mi?"

John gülererek, "Evet," diye yanıtladı, "ama anlamak zor değil. Gel hadi, çantalarını taşımana yardım edeyim."

Charles eşyalarını John'un arabasına yüklerlerken kaygıyla çevresine baktı ve arkadaşına doğru eğildi. "Sormak istiyorum," dedi, bir sırrı paylaşır gibi bir ses tonuyla, "şey... 'o', ee, anlar-sın işte, 'o' sende mi?" diye ekledi.

"Elbette," dedi John, arka koltuktaki kitap ve kâğıt yığını göstererek. "Oralarda bir yerde."

Charles'in gözleri şaşkınlıkla büyüdü. "Burada mı? Açıkta mı?" diye bağırdı. "Bir yerlere kilitlemedin mi? John, sen aklını mı kaçırdım? Bu, bu..." yine sesini alçalttı, "Bu Hayali Coğrafya Atlası. Yeryüzü'ndeki en kıymetli kitap. Sence de bu biraz, şeyyy... riskli değil mi?"

"Hiç değil," dedi John, bir parça

kendini beğenmişlikle. "Yığının tepesindeki ders notlarına bak."

Charles gözlüğünü düzeltti ve belgeye daha dikkatli baktı. "Kadim İzlanda diline ilişkin kısa bir reform önerisi," diye okudu. "Kalanı da Karşılaştırmalı Dilbilimler hakkında ders notlarına benziyor."

John'un yanındaki koltuğa oturdu ve arkadaşına şaşkın şaşkın baktı. "Yanlış anlama, ama Oxford'da bile, kaç kişi bu tür şeylere ilgi duyar ki?"

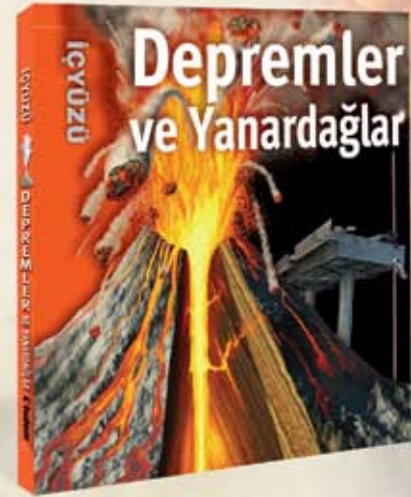
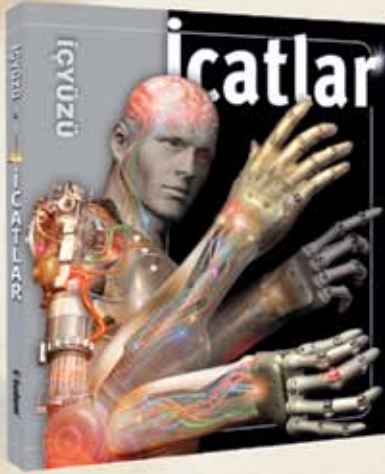
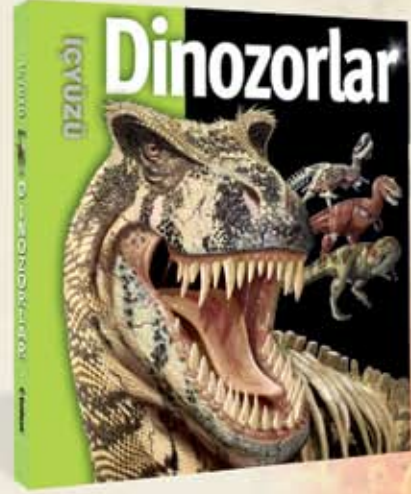
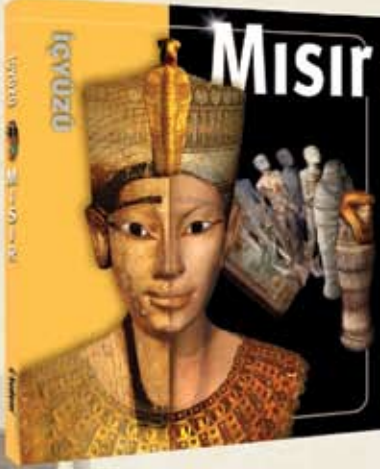
"Tam olarak ben de böyle düşündüm," dedi John arabayı çalıştırırken. "Değil Eski İzlandaca, öğrencilerin ilgisini Anglo-Sakson diline çekmekte bile güçlük çekiyorum. Hayali Coğrafya Atlası için, onu kimsenin ilgi duymadığı notlar arasına gizlemekten daha iyi koruma olur mu?"

John ile Charles'ın Londra'da tanıştığı günün üzerinden tam dokuz sene geçmişti. Onlar ve görüşecekleri yoldaşları, hayatlarının en sıra dışı yolculuğuna çıktığından beri dokuz sene...

Kızıl Ejder'i Ararken
James A. Owen
Çeviren: Niran Elçi
Tudem Yayınları / 357 sayfa

Tasarımlarıyla Çığır Açan Bir Seri...

En güncel bilgilerle ve son görüntü teknolojisiyle hazırlanan bu özel kitaplar, dinozorlara yeniden hayat veriyor, sizi antik Mısır'a ve icatlar dünyasına götürüyor, depremleri ve yanardağları her yönüyle ele alıyor.

Geçmişten günümüze kadar gelen bilgiler daha önce hiç karşılaşmadığınız bir bakış açısıyla sunuluyor. Üç boyutlu resimler sanki sayfalarda canlanıyor, oradan oraya zıplıyor, aklımızı ve hayal gücümüzü peşinden sürükleyip yepyeni seyahatlere çıkarıyor.

Yeni eğitim-öğretim yılı da
Sevim Ak kitaplarıyla renkleniyor!

